

ВЕЛИКО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

СТО ШЕСТДЕСЕТ И ДЕВЕТО ЗАСЕДАНИЕ

София, четвъртък, 27 юни 1991 г.

(Открито в 15 ч. и 10 м.)

Председателствували: председателят Николай Тодоров и
Иван Сурожков
Секретар: Илиян Илиев.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (звъни): Господа, имаме необходимия кворум.

Преминаваме към точка трета от гласувания на сутрешното заседание дневен ред -

ВТОРО ЧЕТЕНЕ НА ПРОЕКТА ЗА КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ.

Материалът ви е раздаден. Докладчик е господин Любен Корнезов. Имате думата, господин Корнезов.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Господин председателю, господа народни представители! По решение на народните представители част от текстовете на проекта за Конституция бяха върнати на Конституционната комисия въз основа на чл.84 от Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание. На народните представители е раздаден проектът на част от така наречените спорни текстове. Конституционната комисия заседава и снощи, и днес и ви предлага своя проект.

По чл.3, както знаете, се разви дискусия в пленарната зала. Той имаше друга редакция, получиха се включително и писмени предложения. Днес при обсъждането Конституционната комисия сче, че чл.3 следва да има само едно изречение: "Официалният език е българският". Това е становището на преобладаващата част от членовете на Конституционната комисия.

93.1. СтБ/ПП

Проблемът за езика и официалния език е свързан тясно с чл.35. Моля, той да бъде разглеждан именно в този контекст.

Господин председателю, мисля, че бихме могли да преминем към обсъждане на чл.3 и евентуално да се гласува.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има ли желаещи да вземат думата по чл.3?

Заповядайте!

САБРИ ХЮСЕИН (ЕМИЛ ЧАВДАРОВ): Благодаря Ви, господин председател. Дами и господа народни представители, макар че не съм член на Конституционната комисия днес имах удоволствието да присъствавам и разбрах, че чл.3 гласи така: "Официалният език е българският".

Дами и господа народни представители, аз съм съгласен, че официалният език е българският, но се питам, като имам предвид, че текстовете на Конституцията по принцип са препращащи, задавам си въпроса да не би утре със закон да разпрострем официалността на езика и върху правата на малцинствата, на етническите групи.

РЕПЛИКА ОТ БСП: Няма малцинства.

САБРИ ХЮСЕИН: Позволете ми да изложа пред вас нашето виждане, т.е. на 17 депутати от Движението за права и свободи...

РЕПЛИКИ: Къде са те?

САБРИ ХЮСЕИН: *Кук* : следва да се формулира чл.3. Ние смятаме, че чл.3 извън този текст, който ви се предлага, трябва да съдържа още три алинеи.

СТЕФАН СТОИЛОВ (от място): Вижте член 35.

САБРИ ХЮСЕИН: Така или иначе в качеството на народен представител аз имам правото на това да предложа на вашето внимание нашето виждане, а вие ще обсъдите и ще гласувате.

КРАСЕН СТАНЧЕВ (от място): Добре де, чакаме да предложите.

САБРИ ХЮСЕИН: Според нас ал.2 трябва да гласи така. Всъщност на 6 юни ние сме предложили на председателя на Великото Народно събрание и на Бюрото нашите виждания, но не е излишно да ви кажа сега нашите предложения как *64* гласят.

"Ал.2. Националните, етническите и езиковите малцинства имат право да ползуват своя език в междуличностните отношения и обществения живот.

Ал.3. Гражданите (нямам нищо против тази алинея да премине към чл.35, но все пак навремето сме направили предложение да бъде към чл.3) свободно определят своята национална, етническа и религиозна принадлежност."

Имайки предвид какво пороци възродителният процес, ние предлагаме ал.4.

"Ал.4. Всеки гражданин има право на свободен избор на собствено, бащино и фамилно име съобразно именните традиции на националните, етническите и религиозните общности."

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Това не е въпрос на Конституцията.

САБРИ ХЮСЕИН: С две думи ще се аргументирам. Този въпрос беше разискван наистина сериозно от всички гледни точки как да формулираме член 3. В края на краищата се разбра, че мнозинството депутати, които са легитимно избрани, все още се плашат от това да ни наричат малцинство, етническа група или езикова група. Но питам ви аз: защо не се плашим от това - днес прочетох във в. "Дума", вие говорите за българско малцинство, национално малцинство в Молдова или в Молдавия, ако щете, ако щете в Бесарабия...

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Ако щете и в Турция.

САБРИ ХЮСЕИН: Нашият премиер господин Попов на разговор в Швейцария с премиера на Молдова е загрижен за отваряне на български училища и гимназии с наша помощ. Разбира се, в Конституционната комисия имаше такъв аргумент, че ние граничим с Република Турция. Какво значение има обстоятелството, че граничим с Република Турция?

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Но ние сме на второ четене!

САБРИ ХЮСЕИН: Има и нещо друго. Всички вие знаете, че се говори за българско малцинство в Югославия. Не граничим ли с Югославия? Ето защо, дами и господа,... (Шум в залата)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля ви се, без реплики от място!

САБРИ ХЮСЕИН: Аз дойдох в това Народно събрание и то Велико Народно събрание с ясното съзнание, че ние отиваме към демокрация. В противен случай не бих се оказал тук. Аз просто ви моля, бъдете политици и след това юристи, за да спрете ~~сво~~ето внимание върху нашите предложения. Все пак ние, 17-те депутати, представляваме част от българския народ, *от България.*

РЕПЛИКИ ОТ ЗАЛАТА: Къде са те?

САБРИ ХЮСЕИН: ↑

В противен случай вие ще решите този въпрос без участието на част от българския народ. (Шум и ръкопляскания за прекъсване)

Много ви моля да се подложи моето предложение на разискване и да се гласуват предложените от нас алинеи.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Светослав Шиваров.

СВЕТОСЛАВ ШИВАРОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги! Аз мисля, че всички, които присъствуваме тук, повтарям думата "присъствуваме" физически и духовно в работата на Великото Народно събрание, ^{вече}вече ежедневно живеем не само с чувството, а с дълбоката увереност, че сме пратеници именно на българския народ. И не бива да се отправят различни заплахи или подозрения за това, че някой представлява българския народ, а друг не го представлява.

Тук колегата Сабри Хюсеин изложи своите виждания и вижданията на своите приятели и колеги от Движението за права и свободи във връзка с чл.3, чл.34а и чл.35, които са предложени от Конституционната комисия.

Ще ми разрешите съвсем накратко да изкажа и своето виждане по направените предложения - както тези на комисията, така и на господин Сабри Хюсеин.

Искам да си припомним, че Конституцията е основен закон, че тя урежда началата и принципите на устройството на държавата и на отношенията вътре в нея и вън от нея. Затова става дума и в Конституцията за основни принципи и за основни начала. Когато казваме, че официалният език е българският, ^{т.е. всички} че всеки в България има свободното право да изучава и упражнява този език. Но освен свободно право, това означава и задължения да ползува този език, тъй като той е официален. Това предполага, че когато казваме, че официалният език е българският, това предполага, че в тази страна могат да се говорят и други езици. И по този въпрос трябва да сме наясно. ... ^{Хората} имат право да говорят и на други езици. И не бива да се фаворизира до такава степен това понятие, тази представа, като че ли въвеждането на принципа за официалност на езика, едва ли не означава ограничаване на някакви права. Нищо такова няма в смисъла на нормата, която се предлага. Въвеждането на възможността за изучаване на друг език от граждани от друг етнически произход, означава, че това е признаване, зачитане и закрепване на това тяхно право, а не ограничаване. Така че аз мисля, че няма нищо смущаващо в това, че ние обявяваме българския език за официален.

Искам да подчертая, че правото за изучаване на майчиния, своя език е признаване на индивидуално право, а не на колективно право и това е подходът, правилният подход, към който трябва да вървим.

Във връзка с направеното искане и предложение да се въведе понятието "малцинство". Аз категорично се обявявам против въвеждането на термина, на понятието "малцинство" в ^{българската} Конституция. И когато ние решаваме този въпрос, трябва да се опрем на световния, не само теоретичен опит, а практическия опит в света и на своя собствен опит.

Ще ми разрешите за няколко минути да направя едно сравнение за подхода, който ние прилагаме сега, и този, който съществува в света, за да се убедим, че пътят, който сме избрали е правилен.

В Конституцията на Холандия няма нито един член, който да упоменава това понятие и да закрепва права на малцинства.

94.1. НЧ/ПП

За ~~ваше~~ сведение в Холандия живеят над 180 хил. турци, над 147 хил. мароканци, над 45 хил. британци, около 40 хил. германци и т.н., да не изброявам. Аз не смятам, че някой от вас ще помисли, че Холандия е недемократична страна, с недемократична Конституция и недемократично законодателство. Дотолкова, доколкото са настъпили някои изменения, сега в Холандия се направи една поправка в чл.23, подобна на идеята, която се предлага и в нашата Конституция, т.е. дава се право за изучаване на майчиния език. И това е поправката.

В Испания не съществува понятието "малцинство". В чл.2 от ~~И~~Испанската конституция се подчертава, че в Испания е неразделно единството на испанската нация и тя е неделимо отечество на всички испанци. Правата на различните етноси са уредени само като индивидуални права, но не и като колективни.

Във Франция, Конституцията на Франция и ~~ф~~ренското законодателство не признават и не употребяват понятието "национално малцинство". Официалната доктрина е идеята за единство на ~~ф~~ренската нация.

В Съединените щати термините "етнически групи, малцинства, национални групи", никъде не се съдържат в законодателството на Съединените американски щати.

~~В~~ Конституцията мнозина от вас знаят, че още няколко години след нейното създаване са направени няколко поправки и в последните години са направени допълнения в законодателството на Съединените щати, но то е свързано с индивидуални граждански права и свободи. Става дума за закон от 1948 г. за гражданските права, от 1964 г. също, от 1965 г. в Закона за гласуването, Върховния съд с редица решения, свързани с прецеденти, практиката му е такава.

За Германия - също.

Искам да дам ~~следния~~ пример с Турция и тук ще спра. Конституцията на Турция не третира въпроса за правата на етническите групи. В чл.10 се казва: "Не може да бъде признавана привилегия на лице, група или класа, или третиране въпроса за равенство пред закона, независимо от езика, политически възгледи, убеждения, религиозни култове и т.н."

Ето, аз нарочно отнех малко от вашето време. Не обичам да говоря много. Но когато ние вървим по този път, не може да не световния практически опит, а това ползуваме е световният опит.

И не може ние да търсим друг и да считам, че този път ще бъде правилен.

Един последен аргумент и приключвам. Някои от поддръжниците на идеята за признаване на национални малцинства и свързването на този въпрос с въпроса за езика и правото за неговото изучаване се позовават на проекта на европейската Конституция. Първо, не могат да се черпят аргументи от един проект. Второ, дотолкова, доколкото този проект бъде приет и ако бъде приет такъв, какъвто е и България се присъедини към него, тогава можем да правим и ние някакви корекции, ако се налага. Но даже и това да не стане, съществуват гаранции и гаранциите са не в това точно каква ще бъде една норма, а гаранциите са в Конституционния съд, който ние ще направим, гаранциите се, ако щете, и в Европейския съд, гаранциите се съдържат и в чл. 5 на Конституцията, която имаме и с която сме изпреварили далеч много други страни - с това, че даваме приоритет на международното законодателство пред нашето собствено. (Ръкопляскания)

[ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Петър Берон. -

ПЕТЪР БЕРОН: Уважаеми колеги, смисълът на нашето присъствие тук е да осигурим просперитета и единството на неделимата българска нация. В тази българска нация се включват и нашите сънародници с турско или друго етническо самосъзнание. И аз бих желал да видя техните подписи също под общоизработената от нас демократична Конституция на България.

С оглед на това сутринта ние проведохме дълги дискусии за това как може да се намери едно компромисно разрешение на въпросите, по които има различни мнения. Не може безкрайно да се отстъпва, не може да се остави националният нихилизъм да владее в тази зала. Това и дума да не става. Същевременно законните права и интереси би трябвало да бъдат зачетени там, където ги има. Този прословут член 3, който се състои от две изречения, беше също разгледан и аз съм на мнение, че ние може да се съгласим с това да остане само първото изречение, че официалният език е българският, тъй като това не подлежи на съмнение, не подлежи на дискутиране според мен.

Що се отнася до второто изречение, което именно включваше редица неясноти за 'това къде може да се употребяват други езици, какво представлява публичното общуване, какво представлява официалното общуване, какво представлява личното общуване и т.н., за да се избегнат всичките тези трудности, може би второто изречение трябва наистина да отпадне и при това положение по-нататък ще се наложи да се иска едно определение от страна на Конституционния съд на понятието "официален език", да се знае какво точно юридически се включва в това понятие. И каквото реши Върховният съд за съдържанието на това понятие, това ще се прилага в страната.

По тази причина аз съм съгласен да остане само първото изречение и по-нататък да преминем към следващите текстове. Това, което иска първият говорил днес представител на нашето Народно събрание, смятам за абсолютно недопустимо и неприложимо. И няма смисъл само наистина да си изостряме отношенията, тъй като целта е да се върви към едно добро разбирателство помежду ни.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Дърмов иска думата по процедурен въпрос.

МИРОСЛАВ ДЪРМОВ: Уважаеми колеги, ние обсъждахме този въпрос надълго и нашироко и затова имам процедурно предложение - да прекратим дискусиите и да преминем към гласуване на текста. (Ръкопляскане)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Предвид на това, че всички тези въпроси, които бяха поставени, бяха дискутирани^и се намериха компромисни формули, аз този път по изключение съм съгласен да поставя на гласуване предложението да се прекратят разискванията. Които са съгласни, моля да гласуват.

Господин Станчев, имате думата за реплика.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Аз смятам, че наистина може да се мине към гласуване, само че не по този начин. Искам само да напомня и това беше репликата ми, всъщност формулировката, която днес вие имате на Вашата маса, е формулировката, която е предложена от проф. Ибрахим Татарлъ и моя милост още на първо и в началото на второ четене. Аз бих ви поздравил, ако гласувате

тази формулировка не само, защото тя е моя и на проф. Татарлъ, но и затова, защото все пак се стигна до разбирателство именно на тази основа.

В същото време искам да напомня, че така или иначе Сабри Хюсеин тогава, когато говори, най-малкото негово е правото да се изкаже, а Ваше е задължението да го изслушате.

ГЛАС ОТ ЗАЛАТА: Не ни учете.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Как да не ви уча, след като не се учите. Трябва да ви учи някой.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Корнезов, Вие имате ли отношение към разискванията, преди да гласуваме прекратяване на разискванията?

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Разбира се, не само около разискванията. Имаме и около 15 предложения. Конституционната комисия стои твърдо на позицията, че чл.3 трябва да гласи: "Официалният език в Републиката е българският". Предполагам никой не се съмнява, че в Република България българският език е официален език.

Моля, да се гласува.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, пристъпете към гласуване на процедурното предложение за прекъсване на разискванията. Има процедурно предложение за прекъсване на разискванията.

Гласували 232 народни представители. От тях 225 са за прекъсване на разискванията, 6 - против и 1 - въздържал се.

Разискванията по тази точка се прекъсват.

Моля ви, сега прочетете още веднъж, за да знаем за какво гласуваме.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: "Чл.3. Официалният език в Републиката е българският."

Моля, господин председател, да подложите на гласуване този текст на чл.3.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте!

Гласували 263 народни представители. От тях 259 - за, 2 - против, 2 - въздържали се - текстът на чл.3 се приема.

За обяснение на вот има думата господин Воденичаров.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Искам да обясня отрицателен вот.

ГЕОРГИ АВРАМОВ (от място): Това не е вот, а изказване.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Откъде знаеш, че е изказване. Да не си го писал ти.

Уважаеми дами и господа народни представители,¹ При условие, че ние отделяме понякога един час за уточняване на дневния ред, ми се струва, че е действително национален нихилизъм да претупваме един такъв важен въпрос като текста на член 3 от новата Конституция само за няколко минути.

Зная, че общо е мнението, че българският език е официален. Това споделят и представителите на Движението за права и свободи. Те обаче не отговарят какво учреждение, тъй като бяха съгласни, че в държавни учреждения езикът трябва да бъде официално български, те не казват какво учреждение е българското училище, за което ще бъдат следващите дебати. И затова много охотно ви предложиха оголването на член 3, с което вие се съгласихте. Аз искам да ви убедя, че бъдещият Конституционен съд ще бъде твърде затруднен да определи като нарушение на Конституцията употребата на турския език на публични прояви, като митинги, събрания и манифестации. Съответно няма да представлява нарушение употребата на турски език в публични отношения, като съюзи, погребения, байрами, религиозни обреди, превозните средства, битовата сфера, които са част от тяхната етническа самобитност. Тази гаранция е конституционно закрепена в чл. 35, ал. 2. Съмнения за възможности от езикова дискриминация спрямо турчеещи се български граждани за в бъдеще не може да има. Съмнение за това обаче, че митинги на турски ще продължат, при съкращаване на второто изречение от член 3, което направихте току-що, са твърде основателни. Увлечението по права и свободи не разрешава на много от нас да различат докъде могат да се простират правата и откъде нататък започват задълженията. Комбинацията от член 3 и то второто изречение на член 3, което беше предложено в първоначалния проект на новата Конституция, и чл. 35, ал. 2 внася необходимите уточнения, с които дискусиата по тези въпроси при бъдещи нарушения става излишна. Аз апелирам и това ще направя със събиране на 40 подписа от народни представители, да постигнем съгласие по ББ/ЛТ

95.1.

допълването на член 3 с нужния текст.

Ако вече на господин Бахнев, на господин Красен Станчев и тези, които подвикват около него, на господин Яшар Шабан и Мирослав Дърмов, които действително уважавам, е ясно какво е публично отношение, то бихме могли да прогласуваме и първоначално предложения текст в Конституцията за публични отношения. Ако не, трябва да се опитае да внесем уточнение в смисъл такъв, че официалният език на Република България е българският, но неговото използване в държавните учреждения, митингите, събранията и манифестациите е задължително.

Да го повтора ли за представителите на "Зелената партия" и "Екогласност"?

ХОРОВ ОТГОВОР: Да.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Употребата на българския език в държавните учреждения, митингите, събранията и манифестациите е задължителна.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Корнезов, вземете отношение.

МИРОСЛАВ ДЪРМОВ: Благодаря на господин Воденичаров...

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Недейте реплика на реплика-та. Господин Корнезов ще вземе отношение.

МИРОСЛАВ ДЪРМОВ: Но все пак той не трябва да си присвоява компетенциите на Конституционния съд, защото той ще определи кое е публични отношения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Корнезов има думата. Вие вземете отношение към направеното предложение.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Защо, член 3 е гласуван. Трябва да преминем към следващите.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Преминаваме към член 5.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Становището на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България го изразих. То е гласувано. Но ми позволете само две думи към господин Румен Воденичаров. Ние не сме гласували само за една минута. Четири пленарни заседания се разисква този въпрос, десет заседания на Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България се занимават с този въпрос, да не говорим за работната група.

И така, господин председателю, ако ми разрешите, можем да преминем към следващия текст.

95.2.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Докладвайте!

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Член 5., Ал. 4. Законът няма обратна сила, когато установява или увеличава юридическата отговорност или предвижда да отпаднат основанията за нейното погасяване.'

Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България още веднъж разгледа този въпрос, взе предвид чл. 11 от Всеобщата декларация за правата на човека, където е регламентирана забраната за обратно действие, имаше предвид също така чл. 7 от проекта за Конституция на Радикалдемократическата партия, чл. 7, ал. 2 от проекта за Конституция на Българската социалдемократическа партия и другите проекти. Този въпрос е безспорен в правната теория и практика от стотици години насам и затова считаме, че следва в чл. 5, ал. 4 да бъде прогласена забраната за обратното действие на закона.

Междувпрочем точно така е постъпено и в Конституцията на Съединените американски щати. Това е предложението на комисията, което ние днес уточнихме.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: По чл. 5, ал. 4, заповядайте!

ЛЮБЕН ГРОЗДАНОВ: Госпожи и господа народни представители, струва ми се, че текстът, който се предлага за чл. 5, ал. 4 е неточен. Какъв е смисълът на този текст? Законът няма обратна сила, когато установява или увеличава юридическа отговорност и т.н. А това не е така. По довод за противното излиза, че поначало законът има обратна сила. А когато установява отговорност или увеличава отговорност – тогава няма обратна сила. А това не е така. Поначало материалният закон няма обратна сила, но законодателят с изрична норма може да му придаде обратна сила. Със забрана и с изрична норма не може да му даде обратна сила, когато със закона се установява юридическа отговорност или се увеличава налична юридическа отговорност. ²Затова аз предлагам по-точен текст: "Законът няма обратна сила освен когато това изрично е предвидено и при условие, че не установява и ^{не} не увеличава юридическа отговорност или предвижда да отпаднат основания за нейното погасяване". Този текст, който предлагам, ми се струва, че е по-точен. А доколкото в Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България този въпрос беше разгледан и уточнен, струва ми се, че беше уточнен именно в този смисъл.

95.3.

В смисъла на текста, който аз предлагам.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Но чл. 5, ал. 4. Само по този въпрос.

ЕМИЛ ЧАВДАРОВ (отправя се към трибуната и иска думата за процедурно предложение)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Нарушавате реда. След като е гласуван чл. 3, този въпрос вече...

ЕМИЛ ЧАВДАРОВ (до трибуната): Вие нарушавате реда.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не го наруших затова, защото този член ~~3 е~~ ^{има лира} Вашите предложения не се отнасят към принципната постановка. Като дойдат конкретно ~~въпросите~~ ^{за чл. 5, ал. 4} се разглеждат в съответните параграфи, ~~ще дойдете там~~ ^{ги дойдете там}. Ето тук ги има писани в текста, Вие знаете. Вие искате да възобновите дискусиата и аз не разрешавам да се пречи, ~~но какъв начин~~.

ЕМИЛ ЧАВДАРОВ: Вие не ме разбрахте. Трябваше да се подложи на гласуване нашето искане.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: За да искате да ги отхвърлим тук, не. Аз искам да се поставят на гласуване на съответното място, за да нямате право да твърдите, когато ~~излизате~~ ^{решилите се} по този начин - провокационно. Затова почакайте реда си.

Има ли друг по чл. 5? Господин Корнажев има думата.

ПЕТЪР КОРНАЖЕВ: Господин председателю, госпожи и господа народни представители. Текстът в този вид, както се предлага днес и както вероятно снощи е изработен от Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България надхвърля и най-смелите предложения в разискванията при предишното обсъждане на същия текст. Какво значи юридическа отговорност? Всяка отговорност, не само наказателна. Това е един юридически и конституционен абсурд, който може би е нужен някому, но който не може да влезе в Конституцията на България.

Има два проблема, които трябва да обсъждаме и които бяха поставени. Дали ал. 5 поглъща ал. 4 или не и ако трябва да прокламираме това, което го има в пактовете и то е инкорпорирано в ал. 5, да прогласим принципа на Наказателния кодекс и толкоз. Повтарям, какво значи юридическа отговорност? Аз зная кой и какво желае с този текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: По този въпрос? По този въпрос, господин Кенан, иначе прекъсвам :
95.4.

АДЕМ КЕНАН: Искам да кажа две думи относно постъпките на господин председателя на Народното събрание. (Неодобрителни възгласи, шум в залата) Много ви моля, да се разберем дали ще работим както трябва в този парламент (председателят изключва микрофоните).

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Продължаваме дискусията.

По чл. 5 има ли желаещи? Янаки Стоилов има думата.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Изказването, което направи господин грозданов по ал. 4 е основателно дотолкова, доколкото трябва да се промени редакцията на текста, за да не следва от него, че законът по принцип има обратна сила. А такава обратна сила няма само в конкретно посочените тук хипотези. И затова по-точната редакция би трябвало да бъде: законът не може да има обратна сила и текстът нататък за мен би могъл да бъде продължен.

Господин Корнажев каза, че това според него е юридически абсурд. Но аз не знам дали той откровено юридическа аргументация влага в това изказване, защото този текст бих казал е междинен между принципа, прокламиран ^{международни} в ~~факта~~ за гражданските и политическите права, който свежда ограничението за обратно действие до наказателната отговорност. Но заедно с това, ако ние прегледаме практиката на други страни, включително конституционната уредба и практика, да речем в Съединените американски щати, много лесно ще установим, че принципът за обратното действие се разпростира даже върху недопускането на засягане на всякакви придобити права. Ние тук сме потърсили ^{международни} междинното ^{решение} решение да не допуснем обратното действие за всички случаи на юридическа отговорност.

Знайно е, че става дума както за наказателната, за административната, дисциплинарна^{та} и гражданска^{та} отговорност. Решихме да заменим ~~фор~~ мулировката "освен когато законът не установява по-благоприятни последици за гражданите", тъй като тя е принципно неопределима. Ако става дума за гражданскоправни отношения, ако законът въвежда обратно действие и установява по-благоприятен режим за длъжника, този режим ще бъде по-неблагоприятен за кредитора. От тази гледна точка предишният текст е неопределим и затова ние решихме да преустановим възможността за обратно действие що се отнася до първоначалното установяване на юридическа отговорност.

95.5.

Така че, за мен текстът е разумен. Дали вече той за
някой е целесъобразен или не, това е отделна дискусия.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Бъчваров има
думата.

95.6.

ВЕНЦИСЛАВ БЪЧВАРОВ: Дами и господа, на мен ми се струва, че старата редакция беше по-добра. Направо беше по-добра. Какво аз разбирам под "Законът няма действие с обратна сила"? Това, че просто не може да се създаде закон, който да подведе под отговорност някакво действие, което е станало преди влизането на този закон в сила. Това е цялата работа, в това е смисълът.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Вълканов, имате думата.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Колеги, аз смятам, че текстът, който се предлага, не е сполучлив. Проблемът е в областта на наказателното право и наказателно-правните отношения. Тук ние трябва да кажем своята ясна дума и тя е ясно казана в чл. 15 ^{международна} от ~~тук~~ ^{за} ~~тук~~ ^{за} правата на човека. Предлагам да възстановим този текст. Ето неговото съдържание в чл. 15, ал. 1: "Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не е представлявало престъпно деяние съгласно националното законодателство или международното право в момента на извършването му". Съответно текстът, който може да влезе в нашата Конституция, е следният: "Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не е било обявено за престъпление към момента на извършването му". Този текст се приема от нашите колеги тук - и от Корнажев, и от всички останали юристи. (Ръкопляскания)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Величков.

АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИЧКОВ: Уважаеми колеги, при предишните обсъждания бяха изложени доста аргументи в подкрепа на това текстът на ал. 4 на чл. 5 да отпадне, въобще да не съществува в Конституцията. Това е поради настроенятия, които са създадени в обществото.

ГЕОРГИ АВРАМОВ (от място): Какви са аргументите? Това не са аргументи!

АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИЧКОВ: Искам да заявя, че от името на голяма група мои колеги поддържам предложението да се гласува за отпадане на ал. 4 (ръкопляскания).

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не виждам други желаещи за изказване. Още един желаещ има - това е Йордан Андреев.

ЙОРДАН АНДРЕЕВ: Уважаеми колеги, аз в комисията предложих един текст. Предоставям го на вашето внимание: "Не могат ВЙ/ВР

да се приемат никакви закони за лишаване от граждански и имуществени права, нито други закони с обратен ефект". Това не е измислен текст. Това е взаимствуван текст от Американската конституция - чл. 1, § 9, т. 3. Моля, да се подложи на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата за реплика.

ПЕТЪР КОРНАЖЕВ: Господин председател, госпожи и господа, има неща, които трябва да се кажат ясно. Ако някои членове на Българската социалистическа партия искат с този текст да уредят проблема за тяхното имущество - това с нашите гласове няма да стане! (Ръкопляскания от блока на опозицията)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Кукуров пожела също да вземе думата.

ЙОРДАН КУКУРОВ:

Аз разбирам колко възлов е този проблем и с цялото чувство на отговорност заставам тук, за да взема отношение по този въпрос. На мен ми се струва, че най-хубаво би било да прескочим този текст. Разбира се, когато става дума за един обикновен закон, лесно може да се обоснове и едната, и другата теза. Ще кажат някои тук в парламента и извън парламента, че с този текст се цели да се избегне отговорност в настоящия момент, примерно взето бившата комунистическа партия. Обаче аз намирам една отворена врата, щом е въпросът за Конституцията, за бъдещите действия. Може би по този начин ние ще освободим от отговорност някое друго правителство, примерно взето - на СДС или на някоя друга политическа дислокация, коалиция или комбинация. Когато сложим един такъв текст смятам, че ние отиваме в полето на безотговорността. Аз малко искам да отида надире, когато навремето се поставяше въпросът за Народния съд, мнозина в аргументацията си казваха: "Да има Народен съд!" и то не за да осъди тези, които са сбъркали преди 9 септември и то е основателно да ги съдят, но да научи тези в бъдеще, които ще управляват, да не грешат, да няма Народен съд, да няма обратна сила. Какво ще кажете срещу тази аргументация на тези хора по това време? И затова аз намирам, че ако в този вид се гласува този текст на ал. 4 на чл. 5, то ние оставяме вратите за безотговорно отношение на бъдещите правителства. И не само правителства, но и на хората.

Освен това аз изключвам въпроса от неговата наказателна отговорност. Аз съм от категорията на тези хора, които смятат, че по въпроса за наказателната отговорност трябва да помислим и то сериозно и отговорно, защото смятам, че все някога трябва на тази верига да се скъса една от нишките, една от връзките. Но по въпроса за гражданската отговорност - на тези, които са действували, защото съобразно тази редакция и гражданската отговорност ~~отпада~~, и тези, които утре ще грешат, когато в нашата страна има малцина милионери и не знаем пътищата, по които са действували, а когато има милиони гладни можем ли да сложим един такъв текст и да не помислим върху тази отговорност и да имат те едно предвид, когато ще действуват в този живот? Ето защо от името на нашата парламентарна група, т.е. на Българския земеделски народен съюз, аз в този вид редакцията на ал. 4 на чл. 5 не подкрепям.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Аврамов поиска думата. Имайте предвид, че вече има нова редакция. Тя може да се види, ~~да~~ ^{да} се прочете и по нея да се разсъждава.

ГЕОРГИ АВРАМОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми дами и господа! ↑

Аз се обръщам тук към колегите от Съюза на демократичните сили, които твърдят и искат да отпадне такъв текст. Този текст трябва да бъде приет в Конституцията, защото е основата на демокрацията. Ако ние оставим отворена врата на действие на закони с обратна сила, това може да бъде една непрекъсната верига от престъпления в тази страна! (Ръкопляскания) Много моля, да се прояви разум и да приемем текст, който наистина няма да позволи тези, които утре ще дойдат в това Народно събрание, да обявят, че всички ние сме били престъпници, защото сме били депутати в това Народно събрание! (Ръкопляскания) Никой не може да бъде съден за това. Трябва да подкрепим задължително текста и мисля, че формулировката на Велко Вълканов е достатъчно добра. Тя се опира върху ^{на конституцията} Пакта за гражданските ^{и политически} права. Нека да гласуваме за нея.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Обретенов, имате думата.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Уважаеми дами и господа! Струва ми се, че спорът е съвсем излишен. (Председателят звъни и призовава

народните представители да се изслушват)
 Моля за малко внимание. Спорът е съвсем излишен. Този проблем е разрешен отпреди 2000 години! Няма спорни въпроси по този проблем. казват:
 Римляните "Няма наказание без закон!", т.е. винаги трябва да съществува закон. И ако французите със своя цветист език по време на Френската революция го провъзгласиха така: "Законът, който наказва простъпки, извършени преди той да е съществувал, е тирания. Придаването на обратна сила на закона е престъпление".
~~Това е казано~~ в Декларацията за правата на човека и гражданина от 1793 година. (Ръкопляскания) Който не знае това, не е в негов интерес.

НЕНКО ТЕМЕЛКОВ (от място): Господин Корнажев не го знае.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Господин Корнажев не каза това! Проблемът е съвсем друг. Този текст или подобен трябва да залегне в нашата Конституция, но не в тази формулировка, както е дадена в последния вариант на Комисията за изработване проект за Конституция на България, защото понятието "юридическа отговорност" може да бъде спорно. Спорен е въпросът и между юристите дали може да се приложи обратната сила и спрямо гражданските закони, защото там един закон дава права на едно лице и то в ущърб на друго лице. Там положението е съвсем друго. Аз предлагам, и това трябва да го знае целият български народ, ние строго да се придържаме ~~към пакт.~~ ^{международно право} за граждански^{те} и политически^{те} права, където чл. 15 гласи: "Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не представлява престъпно деяние съгласно националното законодателство или международното право в момента на извършването му". Това е формулата, около която трябва да се обединим. (Ръкопляскания) Така формулиран текстът не дава основания на тези, които действително са извършили престъпни деяния, да се измъкнат от ръцете на правосъдието, защото в тази държава - тоталитарната, която ние отричаме, всичко се вършеше против закона. Това трябва да го разбере българският народ добре! И дори и в областта на гражданско-правните отношения има възможност да се търси отговорност от тези, които въпреки закона са натрупали богатства и са извършили нарушения на закона. Достатъчно е да напомня един конкретен повод - глава трета от Закона за 96.4

собствеността на гражданите, която в момента изобщо не се прилага. Тя дава достатъчно основание и възможност да се търси отговорност и в случаите на гражданско-правните отношения.

В заключение предлагам да се придържаме към международно признатите норми.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Доколкото разбирам вече текстът се оттегля така, както беше предложен. Вие предлагате вече новия текст – така ли е, господин Павлов? Добре.

Моля, слушайте внимателно!

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Господин председател, имам само две изречения към мотивацията за приемането на новата редакция. Ще ви прочета редакцията на сега действащия Наказателен кодекс, който всъщност е изградена върху този 2000-летен принцип, залегнал в правото. Цитирам чл. 2, ал. 1: "За всяко престъпление се прилага онзи закон, който е бил в сила по време на извършването му. Ако до влизане на присъдата в сила последват различни закони, прилага се законът, който е най-благоприятен за дееца". Това е смисълът на разпоредбата на чл. 15 от Международния ~~закон~~, която в редакция предлагаме на почитаемото Народно събрание да бъде гласувана като текст от нашата Конституция. И какво имам предвид: "Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не е представлявало престъпно деяние съгласно закона в момента на извършването му". Това е текстът.

Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Няма повече, както виждам, изказвания. Господин Корнезов, ако имате този текст, прочетете го още веднъж.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Имаме текста не точно така, както господин Павлов го прочете. Въз основа на изказванията, въз основа на становищата на господин Обретенов, господин Павлов и въз основа на чл.15 от Международния пакт за граждански^{те} и политически^{те} права смятам, че следва чл.5, ал.4 да гласи така: "чл.5. Ал.4. Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което е било обявено от закона за престъпление към момента на извършването му."

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Да гласуваме.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Мисля, че този текст е абсолютно точен. Касае се само за наказателното право и ако няма други предложения, господин председателю, моля да го подложите на гласуване.

ЙОСИФ ПЕТРОВ (от място): Искам думата.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Две думи иска господин Йосиф Петров, не мога да му откажа.

ЙОСИФ ПЕТРОВ: Как така? Как така? Мен са ме хванали навремето и ме бутнаха три години в концлагер без право и закон, без следствие, без закон, без нищо. И три години съм престоял там при страшни условия, а тогава в законите това не е предвидено като престъпление, а то е свише престъпление. Как така ние ще оправдаем всичко това с този текст? Моля ви се! Трябва да има морал и справедливост, иначе светът ще загине.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Явно тук има неразбиране. Ако някой е извършил престъпление, ще бъде осъден. (Реакция в залата) Плюс това моля уважаемият от всички нас господин Йосиф Петров да погледне чл.30, ал.7, която вече сме гласували, където сме прогласували, че няма давност за извършване на престъпление против мира и човечеството.

Така че, господин председателю, ние се позоваваме на Международния пакт за граждански^{те} и политически^{те} права и моля да се гласува. Ако трябва още веднъж да го прочета?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Няма нужда. Моля, гласувайте предложения текст.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Може ли още веднъж да се прочете?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Добре, прочетете още един път текста.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ ↑):

"Чл. 5. 14. Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не е било обявено от закона за престъпление към момента на извършването му."

ЙОСИФ ПЕТРОВ (от място): Няма да го гласуваме.

ГЕОРГИ АВРАМОВ (от място): Точно така е, бай Йосифе.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте така предложения текст.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Всеки, който е извършил престъпление, трябва да носи наказателна отговорност. Това е ясно. Въпросът е, че законът не може да има обратна сила. Това е познато още от преди Римското право.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте.

От гласувалите 280 народни представители 253 са за, против - 16 и 11 - въздържали се.

Текстът се приема.

РОСЕН КАРАДИМОВ: Искам да обясня отрицателния си вот, не защото текстът не е добър, естествено това е най-брилянтният текст, който се намира в пакта, но ми се струва, че ние прекалено много стеснихме обсега на тази разпоредба и до голяма степен не гарантирахме демократичността, по-скоро дадохме възможност за приемане на недемократични закони.

Текстът на чл. 5 можеше да бъде коригиран с една дума "ограничаване на личната отговорност", за да бъдат гарантирани опасенията на някои колеги от Съюза на демократичните сили относно имуществата на обществените организации и БСП. Но сега ние даваме възможност с този текст, позволявайки по принцип обратното действие на гражданския закон, следващото Народно събрание да увеличи със задна дата, *за* 25 години цената на жилищата, да предвиди, че те струват по 100 хил. лв. и по *същото* да предвиди юридическа отговорност за всеки, който не може да плати тези жилища. Ето това със стесняването на текста, съвсем хипотетично ви го казвам, или увеличаването на лихвите по старите кредити. Ами това е *нежелателно* граждански закон с обратна сила. Спомнете си какви бяха настроенията тук. Ние отворихме вратата за такава възможност и остава да се надяваме само на доброто намерение и воля на следващото Народно събрание да не приема такива закони с обратна сила.

Благодаря ви.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Господин Карадимов, надяваме се, че следващите депутати, които ще седнат тук, ще бъдат по-разумни даже и от нас.

ЯНАКИ СТОИЛОВ (от място): Кое ни дава основание за това?

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Член 5, ал.5. Ще ви я прочета и с две думи ще разясня.

"Чл.5. ~~Ал.5~~ Международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани в "Държавен вестник" и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред нормите на вътрешното законодателство, които им противоречат."

Този текст на алинея 5 беше съгласуван от специалисти, включително и от Министерството на външните работи, и ако няма други предложения, моля да бъде подложен на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не виждам други предложения. Подлагам на гласуване така предложената ал.5 от чл.5. Моля, гласувайте.

От 262 гласували народни представители 259 са за, 2 - против, 1 - въздържал се.

Алинея 5 на чл.5 се приема.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Аз бях този единствен, който се въздържа, за да получа правото да се изкажа.

НАДЕЖДА ИЛЧЕВА (от място): За въздържал се няма обяснение на вот.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Само една секунда. Не че съм против текста. Напротив, трябва да се приеме такъв текст и той е добър. Обаче става въпрос за международните договори, сключени до този момент, до момента на приемане на Конституцията. Днес обсъдихме този въпрос в Конституционната комисия и решихме да има разпоредба в преходните правила, която да решава съдбата на тези международни договори. Става въпрос включително и за необнародваните договори, които трябва да бъдат подложени на преценка.

Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Благодаря. Продължавайте, господин Корнезов.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Господин Обретенов е точен, но ние не решихме окончателно дали това да бъде към преходните правила или да бъде с отделно решение на Народното събрание след приемането на Конституцията.

И така, Чл. 18, ал. 1. Подземните богатства, крайбрежната ивица, републиканските пътища, както и водите, горите и парковете с национално значение, природните и археологическите резервати са изключителна държавна собственост.

Ал. 2. Държавата осъществява суверенни права върху континенталния шелф и в изключителната икономическа зона за проучване, разработване, използване, опазване и стопанисване на биологичните, минералните и енергийни ресурси на тези морски пространства.

Ал. 3. Държавата упражнява суверенни права върху радиочестотния спектър и позициите на геостационарната орбита, определени за Република България с международните споразумения.

Ал. 4. Със закон може да се установява държавен монопол върху железопътния транспорт, националните пощенски и далегосъобщителни мрежи, използването на ядрена енергия, производството на радиоактивни продукти, оръжия, взривни и физиологически силно активни вещества.

Ал. 5. Условиата и редът, при които държавата предоставя концесии на обекти по преходните алинеи, се уреждат със закон.

Ал. 6. Държавните имоти се стопанисват и управляват в интерес на гражданите и на цялото общество."

С две думи ще поясня. По текста на чл. 18, както си спомняте, господа народни представители, беше излъчена работна група, в която участваха представители на всички парламентарни групи. Текстът беше уточняван и единодушно приет, включително и от Конституционната комисия. Единственият спорен въпрос е този, който повдигна господин Красен Станчев - дали следва ал. 6 на чл. 18 да отпадне или респективно да остане в текста.

Затова, моля, господин председателю, след като чуем становищата на депутатите, да подложите текста на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: *Ръковод* Бъчваров поиска пръв думата.

Бъчваров БЪЧВАРОВ: Благодаря Ви, господин председател. Аз съм смутен, че в чл. 18, ал. 1 в предишната редакция "плажната ивица" е заменена с "крайбрежната ивица". Дами и господа, ние СБ/ЛТ

създаваме голяма опасност да национализираме цялата земя по крайбрежието. За плажната ивица приехме и се съгласихме с мотивите, обаче има зони край морето, които не са плажна ивица. Това са частни имоти, земеделски имоти и т.н. Нека да се върнем към старата редакция - "плажната ивица", а не "крайбрежната ивица".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ (Зелена партия): Искам да кажа преди всичко, че моето становище е да приемем старата формулировка на ал. 1, както беше предложено - за обектите на изключителна държавна собственост. Знаете, че по тази алинея имаше много дискусии, много спорове и лично аз смятам, че сегашният текст представлява една значително влошена редакция на предишния текст.

Имам няколко конкретни забележки. Първата забележка е в подкрепа на това, което каза колегата Бъчваров. Крайбрежната ивица е нещо съвършено неясно - имате предвид 100 метра крайбрежна ивица или 10 километра? Не е ясно. По-добре беше предишната редакция - крайбрежната плажна ивица.

По-нататък. Тук се говори за природните резервати. Говори се отделно за паркове с национално значение, отделно за гори, отделно за природни резервати. В момента природните резервати действително са държавна собственост. Имам предвид като земя. Възниква въпросът в бъдеще, когато дадена територия се сметна за целесъобразно да бъде превърната в природен резерват, да стане природен резерват и земята е нечия друга собственост - било частна, било общинска, дали непременно тази земя трябва да бъде отчуждавана и да става държавна собственост. Ако ние пишем такъв текст в Конституцията тук, тогава това се налага.

Искам да ви кажа, че тази материя по принцип се урежда със Закона за защитените територии. Зелената партия е внесла проект на такъв закон преди известно време и той сега се разглежда в Комисията по опазване на природната среда. Там ние предвиждаме следното: в такъв случай се дава възможност на собственика на земята да приеме новия режим на резервата, да поеме ангажимент, че ще бъдат спазени всички изисквания на този режим и в такъв случай не се налага смяна на собствеността. Земята може да остане и частна собственост. В случай, че той не поеме такъв ангажимент, тогава действително се преминава към отчуждаване. Същото важи и за парковете с национално значение. Аз предполагам, че 98.2.

се имат предвид националните паркове.

Същият проблем, според мен, е и проблемът за археологическите резервати.

Следователно аз смятам, че всички тези неща трябва да отпаднат и да се върнем към предишния текст.

Що се отнася до горите с национално значение, за които става дума отново тук, това нещо естествено трябва да бъде свързано с бъдещия закон за горите. Искам да ви кажа, че в никой досегашен български закон, а вече има доста голяма практика в тази област, няколко закона са били издавани през това столетие и то доста добри закони, и колкото по-назад се върви, толкова те са по-добри. В никой български закон не е ставало дума за гори с национално значение. В България е имало държавен горски фонд, общински горски фонд и частни гори. Държавният горски фонд, който именно е държавна собственост, е представлявал близо 40 на сто от горите в България. Това са най-добрите гори.

Както знаете, Зелената партия вече внесе в Народното събрание проект за нов закон за горите. В него се казва, че горите със специално предназначение са изключителна държавна собственост. Освен това е казано, че те не могат да бъдат по-малко от 40 на сто от горския фонд на страната. Ако някои специалисти или колеги тук поддържат тези формулировки, фактически те изхождат от това да се запази държавната собственост върху всички гори. Те са против връщането и възстановяването на собствеността върху горите. Те са против частната и общинската собственост.

Затова аз подкрепям ал. 1 да остане във формулировката, която беше при предишното четене, а именно: "Подземните богатства, крайбрежната плажна ивица, водите и пътищата с национално значение, както и горите със специално предназначение, са изключителна държавна собственост."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Стайнов.

СТЕФАН СТАЙНОВ: Благодаря, господин председател. Искам да поставя на вниманието на колегите три въпроса.

Първо, при предишното разглеждане на тази материя аз внесох писмено предложение за обособяване на нов член от работния ^{вариант} 18а, с което предлагам дефиниция на общинската собственост. Тук беше уточнено изрично, че разглеждането на това предложение 98.3.

жение влиза в мандата на комисията, която избрахме. Моля да ми бъде съобщено какви са съображенията на комисията, поради които е отхвърлено това предложение.

Второ, не бих искал да влизам в съдържателен спор с колегата Иванов, но доколкото познавам материята, едва ли би било рационално един природен резерват, който по смисъла на международното право изключва антропогенна намеса, да бъде обект на частна собственост, тъй като това би било, както казват юристите, гола собственост.

И, трето, въпросът за териториите или обектите с национално значение. Опасност те да бъдат хипертрофирани реално съществува, аз споделям това опасение и затова бях предложил една алинея към същия чл. 18 приблизително със следния текст: „Обектите с национално значение се определят със закон.“ Даже в подкрепа на тази теза бях дал един пример с поредно постановление на Министерския съвет, което първоначално беше определило една собственост за общинска. На тази основа формирани фирми, след това решило, че не трябва да е общинска, а трябва да е държавна и съответно актовете по създаването на общинските предприятия се оказаха нищожни.

Моля, при окончателното решаване на въпроса да се имат предвид тези мои съображения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за реплика господин Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ (Зелена партия): Искам да направя една реплика на господин Стайнов специално по въпроса за резерватите. Неговото разбиране за резерватите е, бих казал, нашето старо разбиране, че един резерват представлява едва ли не нещо, което е заградено с бодлива тел и от него няма никаква полза. Както се казва, изключва се ~~каква-то-и-е~~ въздействие и т.н. Един вид "гола" собственост и се питам тогава каква е ползата на собственика, ако той не може нищо да прави в този резерват. Вижте, действително има и такива резервати, които изцяло са закрити за посещение, но има и други резервати, в които се допуска определен вид посещение, допуска се правене на снимки. Всички тези неща могат да носят доходи, примерно правото да се извърши филмиране в този резерват. Тоест, собственикът определено може да има печалба от тази работа и може да има по-голяма печалба от собствеността си, отколкото ако той този резерват го използва за стопански цели, примерно да изсече гората, да го разоре и т.н. Така че модерното разбиране за ползуването на резерватите е по-друго. Нещо повече, една от най-модерните практики в света е (ръкопляскане с цел да бъде прекъснат ораторът) примерно, когато един датчанин плаща определени пари, за да стане собственик на един квадратен метър тропическа гора в Коста Рика, за да си направи там резерват или национален парк. По този начин се събират пари за стопанисването, за създаването на този парк. А собственикът остава с това морално удовлетворение, че той е допринесъл за опазване на природата. И се получава една допълнителна гаранция, че на държавата Коста Рика няма да й хрумне в един момент да продаде тази гора за нещо друго.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има Александър Янков.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители! Аз фактически взимам думата за едно пояснение относно употребяваното в международната практика и при делимитация на морските пространства понятие "крайбрежна ивица" или "крайбрежна плажна ивица". Става дума за едно и също нещо. Касая се за разликата, за амплитудата, която се получава между най-големия прилив и най-големия отлив. И морските пространства на съответната държава - вътрешните й води, териториалното

НЧ/ВР

99.1

море и другите морски пространства се отмерват от точката на най-големия отлив. В океана тази разлика понякога е от няколко мили, може да достигне до 4-5 километра. В Черно море, което е затворено море, тази разлика е средно от 5 докъм 30 метра в зависимост от състоянието на морето. Това е пространство, което трябва при всички случаи, аз не знам някъде да има изключение, да принадлежи на държавата, защото оттам, както ви казах, се отмерва територията на държавата.

Въпросът беше зададен от един от колегите: "Ами ако е стръмен скалист бряг?" Това означава пак приливът и отливът, които ще бъдат от каменната скалиста част по посока на морето. Следователно, някои се страхуват, че върху тази земя, този терен не може да бъде използван за частно ползуване. Това не е вярно. Може да се използва и за градини, и за лозя.

Първоначалното предложение, което бях направил, беше традиционното понятие "крайбрежна плажна ивица", както се употребява и на английски. Обаче много от колегите в Конституционната комисия помислиха, че понятието "плаж" става много широко. Според тях това е цялото пространство, където има пясък и могат да се опъват чадъри, да се използва за рекреационни нужди и затова мисля, че ще бъде правилно технически да се употреби "крайбрежна ивица" с това понятие, което съществува и е утвърдено в международната морска практика.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Марко Тодоров.

МАРКО ТОДОРОВ: Уважаеми народни представители! Първо, искам да кажа някои общи неща, свързани с редакцията на този чл. 18. По отношение на подреждането на алинеите - те се подредиха в една друга последователност, съответстваща на смисъла на алинеите. На първо място са обектите, които са изключително държавна собственост, след това - суверенните права на държавата и след това държавният монопол. Тука има една низходяща градация, която е спазена. Така че от гледна точка на подреждането на алинеите предлаганата редакция сега на чл. 18 е по-целесъобразна. Освен това искам да обърна внимание на ал. 1, която ал. 1 е разделена при новата редакция на две части. Първата част съдържа един императив за изключителна държавна собственост върху подземните богатства, крайбрежната ивица и републиканските пътища. Това за републиканските пътища влезе след консултация с Главното

99.2

управление на пътищата, които, съгласно тяхната терминология, разделят пътищата на различни видове и републиканските пътища се прие, че трябва да бъдат действително изключително държавна собственост.

Като втора част, като се отдели с една запетайка "както и" и тук се включиха води, гори и паркове с национално значение. Сега, разбира се, остава висящ въпросът какво точно е "води, гори и паркове с национално значение"? Ясно е, че в един конституционен текст ние не можем да изчерпим тази материя и прецизно да дефинираме тези неща.

Тъй като тук основно се повдига въпросът с горите, се проведе консултация с представители на Комитета по горите. Искам да ви информирам, че тяхното предложение включваше следната формулировка. Те искаха да се запише в конституционния текст: "Естествените гори и залесяванията в държавния горски фонд", което според тях всъщност представляват горите с национално значение.

В крайна сметка комисията, която обсъждаше всички тези въпроси, счете, че, първо, така формулираният текст, предложен на вашето внимание, защитава в момента всичките тези обекти при съществуващото законодателство. Второ, подробностите ще бъдат уредени действително със Закона за горите, където не е вярно, че ще се узакони всички гори да бъдат държавна собственост. В Закона за горите ще се определи какви видове собствености върху гората може да има, при какви случаи и т.н. Така че този въпрос и включително дефиницията за понятието "гори с национално значение" ще бъде изяснен в Закона за горите. И там всъщност ние ще се произнесем върху тази дефиниция.

Така че ние предлагаме текстът да се приеме така, както е предложен от комисията, работила по този въпрос.

Искам само да информирам колегите, че консултации са проведени и с представители на Комитета по съобщенията, за да се изчистят текстовете в този вариант.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Иванов за реплика.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ (Зелена партия): Репликата ми е към колегата Марко Тодоров. (Протести от залата за непрекъснато взимане на думата) Аз ви слушам една година, може и вие да чуete две думи.

Репликата ми е към колегата Марко Тодоров, когото аз много уважавам. Той говори - в закона ще бъде определено понятието "гори с национално значение", ще бъде направено това, ще бъде направено онова. Няма да бъде, господин Тодоров! Нашите специалисти, които правиха този закон, който вече, повтарям, е внесен, не намериха за възможно да определят такова понятие "гори с национално значение". Там горите се делят на две категории в зависимост от предназначението им - със стопанско и със специално предназначение. Вторият термин е, който има смисъл, а иначе тук, в Конституцията, мнозинството може да пише каквото си иска, но то си остава един неопределен и безсмислен термин.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има господин Езекиев.

ДИМИТЪР ЕЗЕКИЕВ: По повод на изказването ми във връзка с чл. 18 от 12-ти т.м. получих писмо, подписано от Съюза на учените в България, подписано от проф. Иван Матев, проф. Пандев, проф. Колев, ст.н.с. Герасимов. Това писмо представя Съюза на учените в България, Федерацията на научно-техническите съюзи, Съюза на лесовъдите и Съюза за защита на природата. Освен това получих писмо и от председателя на Комитета за горите доктора на науките Иван Раев, който не може днес да присъствава, защото е зает в чужбина. И едните, и другите подкрепят изказването, което направих на предишното заседание от 12 юни, което пледираше за неделимост на държавния горски фонд.

Аз подкрепям предложението на Комитета за горите и на Съюза на лесовъдите в България точката да бъде конкретизирана. След "... както водите, естествените гори и залесяванията в държавния горски фонд". Ако се приеме тази формулировка, ще се даде възможност на всички бъдещи собственици на земя да засадят върху своята земя малки гори от бързорастящи видове, да подобряват естествената среда на полето, ако щете да я разкрасяват.

Но, уважаеми колеги, ние в никакъв случай не трябва да допуснем режим, който да разстрои и без това разстроена България. Българската гора има нужда, колега Станчев, от инвестиции, от наука, а не от раздробяване. Не е необходим в момента този флирт. Искам да кажа, нормално, когато е имало частни гори, те са били някъде от порядъка 3-4 на сто от горския фонд. Максимумът, до който се е стигало в отделни места, е до 17 на сто. Но това са отделни райони за страната, които са имали

привилегирован режим. Аз нарочно не искам да ги назовавам в момента. В най-лошите години за България процентът 17 на сто не е надскочен. Моля ви и това да се знае.

Повтарям текста: "Подземните богатства, крайбрежната ивица, републиканските пътища, водите, естествените гори и залесяванията в държавния горски фонд, националните паркове (а не парковете с национално значение)".

ГЛАС ОТ ЗАЛАТА: Ние нямаме национални паркове.

ДИМИТЪР ЕЗЕКИЕВ: Имаме национални паркове. Мога да ги изброя.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има Петър Берон.

ПЕТЪР БЕРОН: Накратко, за да не протакаме много.

Поддържам предложението и формулировката за крайбрежна плажна ивица, въпреки пояснението на уважаемия господин Янков. Нека да бъде по-ясно, да се знае, че е крайбрежната плажна ивица. Съм за държавна собственост на горите във формулировката и с мотивировката, която Езекиев даде току-що. Също така по отношение на резерватите нека резерватната мрежа да бъде държавна собственост, а който желае да установи върху своята земя резерватен режим, това би било добре дошло, разбира се.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Захариев има думата.

ПЕТКО ЗАХАРИЕВ: Дами и господа, няма да отнемам много време. Съвсем правилно е да се пише плажна ивица. Ние имаме близо една трета от границата, обхваната с вода. Не можем да кажем, че за Дунава ще използваме същия този термин, който го залагаме сега - крайбрежна ивица, нито пък за река Резовска. Защото и едната, и другата ^{река} имат брегове. Така че, трябва да определим, да кажем, за да сме по-конкретни и по-ясни. Крайбрежна плажна ивица.

И предлагам накрая на ал. 1 да се пише "...определени със закон".

За всичко това трябва да се определи, да се разграничи кои гори са държавна собственост, кои реки, пътища са държавна собственост. Трябва да има закон за това нещо. Държавни пътища са днес в България всички пътища. Ние тепърва ще определим кое е държавно, кое е общинско.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Ира Антонова има думата.

Реплика ли? (Господин Любомир Иванов се отправя към микрофона) Господин Иванов, много реплики станаха.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ: Извинявам се, но поне правилникът не предвижда никакви ограничения. Имам реплика към изказването на господин Езекиев и фактически това, което подкрепи и господин Берон.

Вярно е, господин Езекиев, че частните гори са били 3-4 на сто, което показва, че всъщност не е такъв голям проблем тяхното връщане. Става въпрос за общинските гори. Защото, когато Вие предлагате в тази алинея да влезе формулировка "естествени гори", това означава всички общински гори, които са естествени,

ББ/ЛТ

100.1

трябва да станат държавна собственост. А общинските гори са над 50 на сто от горите в България. Тоест, аз бих препоръчал на всички тези господа, които са дали такива препоръки, да се запознаят с предложения от нас закон за горите и тогава да коментират. Защото сегашното плачевно състояние на българските гори е именно резултат на държавното стопанисване и дейността на много от тези господа.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Процедурен въпрос поиска да постави госпожа Екатерина Маринова.

ЕКАТЕРИНА МАРИНОВА: Благодаря Ви, господин председател. Уважаеми колеги! Правя следното предложение. Преди всичко изцяло подкрепям аргументите, които тук изложи господин Езекиев. Стоя зад тях, считам, че са целесъобразни, че текстът трябва да се запише точно така, както той предложи. „Естествените гори и залесяванията в горския държавен фонд“ и моля да прекратим разискванията по чл. 18, тъй като дискусията е достатъчно голяма, тя вече е продължение на една друга – доста дълга, доста обстоятелствена, доста верна дискусия. Правя предложение да прекратим разискванията и да преминем към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има двама души, които трябва да се изкажат. Аз все пак искам да им дам думата. Единият от тях е господин Слабаков, Стефан Стоилов, господин Христов и да приключим.

ИРА АНТОНОВА: Благодаря, господин председателю, аз съм против процедурното предложение, тъй като в ал. 4: "...може да се установява държавен монопол върху... използването на ядрена енергия...".

В градацията от изключителна държавна собственост, през суверенни права, до монопол, използването на ядрена енергия е поставено на най-ниско стъпало. Моля ви нека да премине използването на ядрена енергия към ал. 1 – „изключителна държавна собственост“ със съответната редакция, тъй като сега е тук.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ (от място): Преди тя беше на другото място и по предложение на оратори беше преместена на това място.

ИРА АНТОНОВА: Това е просто ~~напълно~~ според мен.

Тъй като с някой закон в следващото Народно събрание примерно една силна партия на частни собственици, ще даде използването на ядрената енергия на някое частно предприятие и неиз-
100.2.

ползуването, защото ние използваме в момента ядрена енергия чрез нашите крушки, а добиването или производството на ядрена енергия.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Слабаков. Кратко, много Ви моля.

ПЕТЪР СЛАБАКОВ: Господин председател, господа народни представители!

До вчера, до онзи ден аз бях наистина за това горите да бъдат държавни. Новият Комитет по горите, след като всичките мечтаеха за държавни гори, от месец февруари до сега не са видяли този комитет и управляващите хора - председател, заместник-председатели. Те не знаят къде се намират. Те започнаха не да видят какво е състоянието на горите, а започнаха сделки с международни фирми. Първото нещо, което стана, е даването под наем на Горското стопанство във Варна. Според мен това е престъпление. Не може с национално богатство тези уж държавни гори, за които държавата ще се грижи, те да се отнасят с тях като със собствена гора. Според мен това е престъпление. В понеделник трябва да си разчистим сметките с тези хора.

Дали ще бъде държавна, стигам до това становище, или частна... Те въобще не се грижат за тази гора. Те гледат да я дадат под наем. Те са я дали до 2000 година. По 500 хиляди лева на година на частно лице - "Фламинго експрес". Аз не я знам каква е тази фирма и кой се крие зад тази фирма.

Аз искам да се извиня на ^{господин} Карамфилов, който е председател на ~~Комитета по горите~~ ^{политика} ~~за горите~~, защото хората са сметнали, че той е виновникът. Има още един Карамфилов, който е според мен с извинение, тук може би такива думи не трябва да се разрешават, но той е браконьер, той е мародер. И този, който го подкрепя, с удоволствие, с един замах бих го махнал от там. В понеделник ще си разчистим сметките и с него.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Гиньо Ганев.

ЗАМЕСТИНИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ ГИНЬО ГАНЕВ: В тези текстове понеже има обекти, които се изброяват, много месеци наред се влагаха различни чувства. Не е възможно при цялата дискусия, която се направи толкова изобилно в рамките на комисията и тук, сега да се правят най-различни предложения къде да се качва и на кое стъпало ядрената енергия, след като тя беше свалена от това най-високо стъпало пак с други аргументи, как да се 100.3.

делят горите и защо, няма да може тази материя да мине без един закон, който трябва много прецизно и спокойно да бъде съставен.

Предлагам, и въпреки моето изключително уважение към компетентността на господин Янков, нека да му кажа, че ако се запази само терминът "крайбрежна ивица", това породя една тревога в целия Варненски район. Хората донесоха тук искания, предложения за земите и т.н. Така че, прекалената квалификация не е полезна за конституция, която трябва да бъде по-общодостъпна.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ (от място): Първото предложение беше с "плажна ивица".

трябва ЗАМЕСТИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ ГИНЬО ГАНЕВ: Според мен текстът да бъде така: "Подземните богатства, крайбрежната плажна ивица, републиканските пътища (и сега оттук нататък), както и водите, горите и парковете с национално значение, природните и археологически ^{те} резервати, определени със закон, са изключителна държавна собственост."

Като "определени със закон" е за цялата каскада на изброяването след "както и". Това трябва да се гласува според мен, господа.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Да пристъпим към гласуване на текста.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Само една реплика. Предложената⁻ от господин Гиньо Ганев формулировка е идеална. Предлагам да я подложим нея на гласуване. (Ръкопляскания в залата)

ЗАМЕСТИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ ГИНЬО ГАНЕВ: Още веднъж текстът с препинателните знаци:

"чл. 18. Ал. 1. Подземните богатства, крайбрежната плажна ивица, републиканските пътища; както и водите, горите и парковете с национално значение, природните и археологически резервати, определени със закон, са изключителна държавна собственост."

Това да се гласува, господин председател!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте така предложения текст на ал. 1 на чл. 18!

Резултат.: от общо гласували 245 народни представители 240 са гласували за, 3 против и 2 се въздържат.

Приема се ал. 1 на чл. 18.

Алинея 2, господин Корнезов.

100.4.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: „Член 18. Ал. 2. Държавата осъществява суверенни права върху континенталния шелф и в изключителната икономическа зона за проучване, разработване, използване, опазване и стопанисване на биологичните, минералните и енергийните ресурси на тези морски пространства.“

По този текст няма предложения. Той е съгласуван. Проблемите са в морското международно право и морското право. Те са точни от тази гледна точка и моля да се гласуват.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля пристъпете към гласуване на така предложения текст!

Резултат.: от общо гласували 245 народни представители 243 са гласували за, 2 против, няма въздържали се. Приема се ал. 2 на чл. 18.

Алинея 3, господин Корнезов.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: „Член 18. Ал. 3. Държавата осъществява суверенни права върху радиочестотния спектър и позициите на геостационарната орбита, определени за Република България с международни споразумения.“

Също е съгласувана със специалисти, няма предложения, моля да бъде подложена на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте така предложения текст на ал. 3.

Резултат.: от общо 255 гласували народни депутати 251 са гласували за, 2 против и 2 въздържали се. Приема се ал. 3 на чл. 18.

Алинея 4, господин докладчик.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: „Член 18. Ал. 4. Със закон може да се установява държавен монопол върху железопътния транспорт, националните пощенски и далекосъобщителни мрежи, използването на ядрена енергия, производство на радиоактивни продукти и вещества (както господин Валери Петров ни посочи) оръжия, взривни и физиологически силно активни вещества.“

Всъщност тук беше направено само едно предложение около ядрената енергия. Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България съгласувано със специалисти счита, че текстът трябва да бъде приет така, както ви го предлагаме.

В конкретния случай тази светлина е електрическа макар да идва от ядрена енергия, но в края на краищата си е електри-100.5.

рическа енергия, а не ядрена.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Христо Христов
има думата.

100.6.

ХРИСТО ХРИСТОВ (БЗНС - Единен): Уважаеми колеги, алинея четвърта буди особен размисъл, като се има предвид онова, което предстои България да върши във връзка с голямото реструктуриране на своята икономика. Аз не искам да свеждам този текст само до тези пунктове, които са изброени в конкретната алинея, и не мисля, че тя трябва да има изчерпателен характер. Тоест, не мисля, че ръцете на държавата в това отношение трябва да бъдат вързани.

Нека да върна вашето съзнание 70 години назад, когато самостоятелното правителство на Александър Стамболийски, изхождайки от икономическите интереси на големи български съсловия, приема монопола за зърнените храни, създава специален закон и това е временен закон. Именно понеже ще трябва да реструктурираме нашата икономика, сега не сме в състояние да предвидим всички онези конкретни условия, пред които бъдещите правителства ще се изправят. Ще се изправи и бъдещият парламент.

Ето защо аз предлагам само като продължение на текста, който имаме предвид, да се допълни изречението: "и други жизненоважни за националната икономика производства". Така ми се струва, че по-пълно ще отговорим и на националните интереси, и на онези евентуални изненади, които икономиката и социалното развитие на страната могат да ни поднесат на страната.

Благодаря ви.

председател Николай Тодоров: Има думата за реплика господин Карафеизов.

ЦЕЗАР КАРАФЕИЗОВ: Аз възразявам срещу тази добавка "и други", защото може да се включи и алкохол, и монопол, и какво ли не. (Единични ръкопляскания)

ПЕТКО ЗАХАРИЕВ (от място): Точно така. Това е Конституция, а не е правилник.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата, господин Корнезов, и да поставим вече на гласуване текста.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Конституционната комисия поддържа текста, който ви е представен. Господин Христов безспорно повдига тук един съществен въпрос - може ли за в бъдеще държавата да установява държавен монопол и върху други дейности, жизненоважни, както той каза тук, за държавната ни икономика, ако щете за отбраната, въобще за държавата, освен тези, които тук са посочени. Явно е, че при текста, както ние го предлагаме,

101.1. НИ/ПП

държавата може да установява държавен монопол само върху тези обекти, респективно дейности, които са посочени в ал.4. Опасността, която тук някой направи като реплика, която ще развърже, от друга страна, ръцете на държавата, ако имаме това, което Вие предлагате, господин Христов, с един обикновен закон да установява монопол върху редица други - хазарт, тютюнев монопол, захар и т.н.

Затова Конституционната комисия предлага да гласуваме текста така, както ви е предложен. Ако господин Христов поддържа своето становище, може допълнително да се постави на гласуване и то естествено ще влезе в текста, ако получи 2/3 от гласовете.

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН (до трибуната): Не "физиологично", а "биологично". Биологичното третира живота.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Моля Ви, текстът е съгласуван със специалисти. Казано е "физиологическо силни вещества".

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН: "Биологично силно активни вещества".

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Моля специалистите да си кажат думата. Съгласувано е с лекари, терапевти и т.н., и т.н. И то е "физиологически силно активни вещества". Моля специалистите да вземат думата, ако господин Палакаркин се съмнява в Конституционната комисия.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Ясно ли е какво гласуваме? Гласуваме текста така, както е предложен.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: ↑

"Ал.4. Със закон може да се установява държавен монопол върху железопътния транспорт, националните пощенски и далекосъобщителни мрежи, използването на ядрена енергия, производството на радиоактивни продукти, оръжия, взривни и физиологически силно активни вещества."

Моля, да се подложи тази редакция на алинея 4 на гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля гласувайте така предложения текст на ал.4.

От гласувалите общо 249 народни представители, 241 са за, 7 - против, въздържали се - 1.

Алинея 4 се приема.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Господин Христов, ако поддържате своето становище, трябва да го подложим на гласуване.

Поддържате ли го или не?

ХРИСТО ХРИСТОВ (БЗНС - Единен) (от място): Оттеглям го. Ще го поставя на третото четене.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Господин Христов ще постави евентуално въпроса на третото четене. Така че трябва да преминем към ал.5.

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ: Аз имам една бележка към ал.4. Тук е отбелязано (шум в залата)... Моля за малко внимание, мисля, че не е толкова несериозно това, което искам да ви кажа. Тук се говори за използване на ядрената енергия. Ето ви случай (сочи с ръка полилейте), при който я използваме всички или аз вкъщи сам. Това да го монополизирате, ми се струва абсурдно. Важното е самото производство, то е същественото, то е от национална значимост. И терминът според мен трябва да бъде "не използването", а "производството на ядрена енергия".

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: За да бъде ясно, господин Николов, който е специалист, ние се консултираме със специалисти, и право да ви кажа най-малко десет пъти сме сменяли "използването" с "производството" на ядрена енергия. Все пак нека специалистът да каже.

КИРИЛ НИКОЛОВ: Аз се радвам, че работя в такова Народно събрание, където някои господа разбират от всички въпроси. Искам да внеса ясност по един въпрос, по който смятам, че и аз разбирам. Ядрената енергия не може да се произвежда, защото тя е естествено съществува в природата. И именно ние я използваме. Само че в момента колежката Антонова даде пример, в момента не използваме ядрена енергия, а използваме електрическия ток. А ядрената енергия се използва в атомния реактор и след това вече по няколко вериги стига до нашата електрическа крушка.

Благодаря ви. Така че последният термин е правилен .
(Единични ръкопляскания)

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Благодаря Ви, господин Николов.

Алинея 5.

(Ира Антонова е тръгнала към трибуната. Оживление в залата. Председателстващият звъни)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля Ви, нямате право на отговор. Ако тръгнем на лични обяснения, става много.

ИРА АНТОНОВА: Ставаше въпрос за прехвърлянето на този проблем към ал.1, а не към 4. И можем да спорим отделно за ядрената енергия с Вас. (Весело оживление в залата)

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Но тъй като алинея от първа до алинея четвърта са гласувани, да преминем към алинея пета,

"Ал.5. Условията и редът, при които държавата предоставя концесии на обектите и разрешения за дейността по преходните алинеи, се уреждат със закон."

Няма предложения. Моля да се гласува алинея пета.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте алинея пета така, както е предложена.

От гласувалите 261 народни представители 259 са за, против - 2, въздържали се - няма.

Алинея пета се приема.

Имате думата по ал.6.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Преди това позволете ми само едно изречение към господин Палакаркин. Сега специалистите ми направиха бележка, че е възможно в ал.3 "при физиологически силно отровни вещества" да се включи "и биологически". Това ще го направим на третото четене. Ще трябва една консултация със специалисти.

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН (от място): Кои специалисти?

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Точно тези специалисти, които дадоха в тази формулировка, казаха в момента, че трябва още веднъж да се чуем. Няма да има проблеми. Този въпрос ще се реши.

Благодаря ви.

"Ал.6. Държавните имоти се стопанисват и управляват в интерес на гражданите и на цялото общество."

Както казах още в началото на своя доклад, изказаха се и становища, включително и господин Красен Станчев, че тази шеста алинея е просто излишна и може да се лишим от нея. Тя може да отпадне. Аз предлагам да гласуваме шеста алинея и ако тя получи 2/3 от гласовете, ще остане, ако не получи, може да отпадне.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Постановката е ясна. които са за, гласуват за, които са против - против. Моля, гласувайте за алинея шеста.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Гласуваме ал.6 на чл.18.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Резултатът от гласуването е: при 251 гласували - 199 - за, 45 - против, въздържали се - 7.

Приема се алинея шеста.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Нека да отговаря с едно изречение на господин Стефан Стайнов. Ние разгледахме и то неколккратно неговото предложение за нов член 18а, отнасящ се до общинската собственост. Поканвам господин Стефан Стайнов да дойде в Комисията за изработване проект за Конституция на България, когато разискваме този въпрос и ако преценим тогава, ще формулираме един нов текст на чл.18а, тъй като тук се разглеждат само проблемите на държавната собственост. И нека сега да не вземаме отношение дали следва да има такъв текст или не. В Комисията по изработване проект за Конституция на България ще разискваме този въпрос донечера или утре сутринта, в зависимост от това кога ще свършим.

Нека да минаваме напред. Разглеждаме чл.32, ал.3. Това е текстът, който не е гласуван. Позволете ми да прочета редакцията, която се предлага:

Чл.32. Достъп до жилището се осигурява за компетентните органи в предвидените от закона случаи, свързани с тяхната дейност по охрана на живота и здравето на гражданите, предотвратяване на бедствия или извършване на технически и данъчни проверки".

Трябва да подчертая тук, че в Комисията по изработване проект за Конституция на България имаше спор. Колеги, които са тук, и в момента вдигат ръка за изказване, предложиха тази

ал.3 на чл.32 да отпадне, защото тяхното становище е, че това не е конституционна материя. Тя трябва да се уреди в текущото законодателство. Ние предлагаме тази редакция. Вероятно колегите ще вземат по-подробно становище по този въпрос.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Иван Първанов първи поиска думата.

ИВАН ПЪРВАНОВ: Госпожи и господа, с гласуването на ал.1 и ал.2 на чл.32 ние постигнахме две неща: първото е, че прогласихме принципа за неприкосновеност на жилището. Посочихме, че никой не може да влиза в жилището без съгласието на неговия обитател. И второто, което постигнахме, е, че прогласихме ограниченията, в които ще се нарушава този принцип, в кои случаи може да се влиза в жилището. И сега искам да ви обърна внимание точно на това, че колкото повече се разширяват изключенията и се увеличават тези изключения, толкова повече се ограничава принципът. Затова аз предлагам да отпадне текстът.

Още един аргумент: този текст в Конституцията е гарантиран чрез една наказателно-правна защита за непозволеното влизане в жилището и в исторически аспект всякога тази защита е обхващала непозволеното влизане и никога не е ставало дума за непозволен достъп. За да няма недоумение утре, когато един деец разбие вратата на жилището и ще дойде колебанието у съдията или у следователя какво е искал ^{той} този - да обезпечи някакъв достъп или да влезе, то нека да остане само това, което ние гласувахме, тоест алинея втора и алинея първа, където се посочиха случаите, като между другото наред с тези изчерпателно изброени случаи се казва, че се **позволява** достъп и на лица, когато това е посочено в самия закон.

И на трето място, това, което каза и господин Корнезов, че не й е мястото тук, тъй като това не е конституционен принцип. Той е уреден в различни случаи в Закона за експлоатация на електричеството, или ~~в~~ ^{как} се казваше той... И винаги инкасаторът има достъп и на него му е позволено да влезе в жилището, и ако обитателят не му позволи, това означава да се подложи на риск да му бъде прекъсната електроенергията. Аз пропуснах този аргумент - господин Марко Тодоров ръководеше една работна група

по този случай и ние там единодушно стигнахме до мнението, че трябва да отпадне текстът.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Заповядайте, господин Тодоров.

МАРКО ТОДОРОВ: Не ми остава нищо друго, освен да потвърдя това, което каза господин Първанов, и да обърна внимание, че работната група единодушно прие тази алинея да отпадне. Много ви моля да прочетете внимателно алинея първа. Вижте какво гласи: "Жилището е неприкосновено. Без съгласие на обитателя никой не може да влиза в жилището му и да остава там освен в случаите, изрично посочени в закона". С това ние считаме, че е изчерпана цялата материя. Законът може да определи всички онези неща, които се третират сега в ал.3 и ние предлагаме ал.3 да отпадне. Няма смисъл от повече аргументи.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Янаки Стоилов има думата.

ЯНАКИ СТОИЛОВ: Господа, този път може би няма да ви разубежда във вече нагласата, която имате, че е по-добре да отпадне алинеята. Все пак ще разясня, че е по-добре тя да остане. Вярно е, че в ал.1 се казва, че това може да става само в случаите, определени от закона. Но Конституцията, ако забелязвате, в ал.3 определя три категории случаи, ^{ау} законът може да определи и десет категории случаи. Така че това, което вие наричате гаранция, аз наричам бъдещо несигурно събитие. Освен това в ал.3 за разлика от ал.2 се определят обичайните случаи, в които може да се влиза в жилището, докато ал.2 определя извънредните обстоятелства, където не става дума за съгласие на собственика.

Ще завърша само с един пример. Мисля, че не ме лъже паметта. Все още като че ли или доскоро поне действуваше една Наредба № 8 на бившето Министерство на съобщенията, в която се предвиждаше, че трябва да се осигурява достъп на неговите служители до жилищата на гражданите, така че ако нямаме ограничението по ал.3, няма нищо чудно в бъдеще ние да имаме десетки подобни наредби, които ще определят за различни ведомства да се осигурява достъп в присъствието на собственика по най-различни поводи.

ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Стоилов, наредбите не са закон, а ал.1 говори само за закон.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Обретен

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Г-н Марко Тодоров беше много лаконичен. Всъщност това, което той изрази, беше становището на една комисия, която специално беше натоварена да помисли върху този текст. В комисията имаше и членове на БСП. Единодушно решихме, че текстът трябва да отпадне. Съображенията бяха отчасти изложени, но аз ще ви кажа, че този текст, особено в неговата цялост, съвсем не е за Конституция. При извършване на контролни, технически и данъчни проверки - ние се снижаваме до равнището на една наредба.

Моля ви се, така, както е казано в ал. 1 - в случай, изрично посочени от закона, това е достатъчно. Тогава, когато и ал. 2 също казва кои са случаите, когато може да се влиза в жилището, а една от хипотезите по ал. 3 "обществени бедствия, отчасти се включва в понятието "крайна необходимост", която е засегната в ал. 2. Има начини за даване на достъп до жилището, ^{при контролни проверки} Ако собственикът откаже, а това по принцип не се случва, има начин той да бъде заставен примерно чрез глоби да се откаже от това си свое намерение. Или глобата да бъде такава, че да надвишава вредите, които държавата ще получи.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Г-н Корнезов, имате думата за заключително становище.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Снощи дискутирахме и г-н Обретенов беше там, когато обсъждахме по чл. 32.

Предлагам да се гласува отпадането на чл. 32, ал. 3. Това е становището и на работната група, която трябва да уважаваме, ако питате, това е и лично моето становище, което многократно съм изразявал. Мисля, че Конституцията няма да загуби, а ще спечели, ако отпадне ал. 3. Разбира се, ако това не се приеме, ще преминем към гласуване за оставането ѝ, защото безспорно има аргументи и в двата случая.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: И така, гласуваме предложението за отпадане на ал. 3.

Ст.Б/МТ

103.1

От 266 гласували, 214 за, 43 против, 9 въздържали се. Ал. 3 на чл. 32 отпада.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Конституционната комисия ви предлага чл. 34а: "Етническата идентичност (според нас етническата принадлежност) на всеки гражданин се зачита и защитава от закона."

Ще поясня с две думи. Днес в Конституционната комисия, а и не само днес, но за днес говоря, не се постигна съгласие, единодушие по този въпрос. Една немалка част от представителите на Конституционната комисия и другите депутати считат, че такъв текст не следва да има в нашата Конституция. Други считат, че трябва да има такъв текст. Затова Конституционната комисия го предлага на вашето внимание, за да се обсъди и общо да решим този проблем, който е един от най-спорните. Но ние разчитаме, че тук няма прекалено много да се политизира този въпрос, а ще го гледаме от гледна точка на Конституционното ни право.

Моля, г-н председател, да се премине към дискусия по този въпрос.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата г-н Станчев да зададе предварителен въпрос.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Г-н Корнезов, за да започнем според мен обсъждането на чл. 34а, бих искал да попитам какво се случи с поправката, предложена от парламентарната група на Движението за права и свободи по чл. 28, ал. 1. Ако отворите текста, вие ще видите, тези думи са написани с курсив, което означава, че са нови, ние не ги гласувахме тогава, останаха за комисия: чл. 28, ал. 1 гласи: "Никой не може да бъде подлаган на мъчение или жестоко, безчовечно и унижително отношение". Добавката на Движението за права и свободи, която не беше гласувана, беше оставена за комисия, гласи "или на насилствена асимилация".

Тоест текстът е: "Никой не може да бъде подлаган на мъчение, ^{или на} жестоко ^и безчовечно ^и унижително отношение ^и на насилствена асимилация". Смятам, че отговорът на този въпрос е много съществен при обсъждането на следващите членове.

103.2

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Едва ли е необходимо да давам обяснение лично на г-н Красен Станчев, тъй като той присъства днес, когато този въпрос се разискваше. Но така или иначе е необходимо да уточним, че чл. 28, ал. 1 е гласувана в следната редакция: "Никой не може да бъде подлаган на мъчение или на жестоко, безчовечно или унижително отношение." Тогава решихме продължението, което е пред вас и е в курсив "или на насилствена асимилация" да отпадне, за да търсим евентуално неговото място другаде.

Така че това, което имате пред вас "и на насилствена асимилация" не е в текста на чл. 28, ал. 1, тъй като не е гласуван. Това е така.

Също така има редица предложения, ние ги обсъждахме, в чл. 34а освен ^{те}етническа ^апринадлежност ^{на някои изречения}се защита и защитава от закона, да има и второ изречение "насилствена асимилация не се допуска". Това е вярно, има и такова изречение, предложено от някои парламентарни групи и от депутати. Това е известно. Ако трябва, имаме и много други предложения, включително и на Движението за права и свободи. Ако решите, можем да прочетем всички предложения и тогава да преминем към гласуване.

Изрично подчертах, че Конституционната комисия не е взела становище за или против този текст, тя просто го поставя за разискване, тъй като не можахме да постигнем съгласие по него.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Ще дам думата по реда на записванията. Предлагам да прекратим по-нататъшните записвания за изказвания, тъй като това ще се превърне в една безконечна дискусия.

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Нямайте право на такова предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имам. Тези, които са се записали, да се изкажат, а не да се самозапалват други в хода на дискусията.

Има думата г-н Бахнев. Моля, изказванията да бъдат кратки.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Г-н председател, уважаеми госпожи и господа народни представители.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Поставяйте си картите за регистриране на времето.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Ще си сложа картата, след като направя едно уточнение на това, което каза г-н Корнезов. Уточнението е следното: постигна се съгласие още преди няколко седмици, че тези думи, именно "насилствена асимилация не се допуска" трябва да бъдат включени в текста на чл. 34а. Така че не е вярно, че комисията никога не е предлагала това.

Както виждате, този текст, който се отнася до етническата идентичност на всеки български гражданин се зачита и защитава от закона, насилствена асимилация не се допуска, така или иначе беше съгласуван в Конституционната комисия. После възникнаха някои съмнения и аз даже бях учуден защо този текст във втората половина не фигурира в днешния напечатан и раздаден текст.

Във връзка с това искам да кажа, че абсолютно правилно беше обърнато внимание на Конституционната комисия върху факта, че самото право на всеки индивид свободно да определя своята етническа и идентичност не е фиксирано в Конституцията. Така че текстът, който е пред вас, не е съвършен текст, но той е продукт на един компромис. Така че ако сега атакуваме текста в този смисъл, всички ще бъдат прави. Този текст не е съвършен. Ако питате мен, аз даже мога да се позова на мои писмени предложения в този смисъл, че гражданите имат право свободно да определят своята етническа принадлежност или идентичност.

Второто, което искам да ви кажа, е, че когато разискваме правата на човека, трябва да знаем едно нещо: правата на човека не могат да бъдат реципрочни с други държави. Всяка държава отговаря за правата на своите граждани и не е аргумент, че в други страни е така решено или не е решено. Както често казват, ще ви го кажа абсолютно грубо, извинявайте за този израз, но много популярен беше в предишните времена на тоталитарното управление: "А вие защо бесите негрите?" С това се извиняваха всички произволи, каквито имахме ние в България.

103.4

Така че недейте да повтаряте други конституции и т.н.

Следващият момент. Моля ви да запомним и да прилагаме. Има предложение за допълнение. Първо се гласува за допълнението, изменението или поправките. Престанете да манипулирате очевидно залата! Защо се гласува първо допълнението? Защото то има положителен глас, то има и привилегия в този случай. Трябва да се гласуват първо допълненията.

И така аз предлагам към раздадения ви текст на чл. 34а да се допълни ново изречение като продължение на първото изречение със следния текст: "Насилствена асимилация не се допуска". Смятам, че този текст е известен, съгласуван и моля да бъде поставен на гласуване.

Завършвам с това: смятам, че мястото на този текст е по-подходящо в чл. 34а, отколкото в чл. 28, ал. 1.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата г-н Румен Воденичаров.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми господа народни представители! Изразявам собственото си мнение, както и мнението на членовете на Академичния форум за национална политика, който за съжаление не е представен в тази зала. Но в неговия състав фигурират имена като акад. Димитър Ангелов, акад. Илчо Димитров, проф. Емил Константинов и много, много други по-добре запознати от нас с националния въпрос интелектуалци.

Изразявам убеждението, че този член трябва да отпадне. Етническата идентичност е конституционно закрепена вече от гласувания член 6. В него не се допускат привилегии или ограничения на права, на базата на етническа принадлежност. Тоест, всеки може да определя своята етническа принадлежност без от това да следват каквито и да било привилегии за него, или каквито и да било ограничения на неговите човешки права. Повторното закрепване като отделен член е излишно и се предлага, господин Сотиров, слушайте ме, от американофилите в този парламент, които искат да обслужват по този начин исканията на Движението за права и свободи и Турция, а в по-далечен план исканията на Съединените американски щати за признаване на турско национално малцинство в България. Термин, който не фигурира в нито един двустранен договор между България и Турция досега. От етническа идентичност към искане за национална идентичност е следващата стъпка и тя ще ни бъде сервирана по време на преброяването на българските граждани в края на тази година.

Апелирам към народните представители да отхвърлят този нов и ненужен член.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: За реплика има думата господин Бахнев.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Извинявайте, но искам да направя една реплика на изказването на господин Воденичаров. В Конвенцията за установяване от 1925 г. е записано, че ние имаме турци в България.

ДИМИТЪР АРНАУДОВ (от място): Както и българи в Турция. А къде са те?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: За реплика има думата господин Сотиров.

ВЛАДИМИР СОТИРОВ: Вижте, аз искам да подчертая, че когато защитавам което и да било право в тази Конституция, аз

защитавам правата на българите в България, а не правата на американците в България, нито правата на Република Турция в България и т.н., и т.н. Всякакви спекулации по този въпрос на мен ми се виждат изключително неуместни. Правото на етническо самоопределение е едно вътрешно право. Просто човек се ражда с чувството, че той принадлежи на определена етническа група. Ние не можем да го лишим от това негово право. Всякакви импликации, всякакви следствия оттук нататък са също така неправомерни. Никой няма право да каже, че днес даваме това, а утре от тях ще поискат онова. Утре ще бъде друг разговор. Такива спекулации ние чувахме от господин Румен Воденичаров и за имената, и за изучаването на езика и т.н. и вероятно ще ги чуваме и по-нататък. Естествено е тук да се намесва и Зелената партия и какво ли не. Типично е това за моя приятел Румен Воденичаров.

Аз искам да подчертая друго, че когато се гарантира правото на етническа идентичност, или нека го кажем на български, правото на етническа самобитност, оттук произтичат някои други права, свързани например с културната самобитност, ако щете с носиите, ако щете с имената. Ето това е, което се дава на хората и те го имат. Всъщност то няма и нужда да им се дава. И тя не е само строго етническа. Ако искате има и регионална самобитност. В края на краищата не е необходимо да се определя къде свършва етническото, къде започва регионалното. Това е според мен. Нищо повече. А пък, ако Румен Воденичаров иска да си прави капитали, нека да не е на мой гръб.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата, господин Юмер.

ХЮСЕИН ЮМЕР: Уважаемо председателство, уважаеми дами и господа народни представители! Аз искам да направя едно предложение за гласуване, свързано с този член 34а, мотивите за което са най-накратко следните: в предложението за Европейска конвенция за защита на малцинствата, изготвено на 4 март 1991 г. в Страсбург, в главата "Общи положения" член 2, ал. 3 е записано, цитирам буквално: "Принадлежността към национално малцинство е въпрос на индивидуален избор и от упражняването на такъв избор не могат да възникнат никакви вредни последици". Това предложение е на Европейската комисия за демокрация чрез право към Съвета за Европа.

104.2.

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Това е само проект.

ХЮСЕИН ЮМЕР: Аз не мога да разбера защо онова, към което се стреми нова Европа да не е стремеж и за нас. Или е задължително за нас винаги да бъдем на опашката?

Моля, да се предложи на гласуване предложението за чл. 34а със следния текст: "Гражданите свободно определят своята национална, етническа и религиозна принадлежност".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: За реплика има думата господин Бойко Димитров.

БОЙКО ДИМИТРОВ: Вече се каза по повод на цитирането на т. нар. конвенция. Напомням на уважаемите господа народни представители, че тази конвенция на Европейския съвет, която толкова се цитира и с която толкова се спекулира, е само един експертен проект, който аз съм убеден или изобщо няма да бъде приет, или дълги години няма да бъде приет от европейските страни. Така че не бива да спекулираме с такива неща.

Но използвам това, че съм на трибуната, за да кажа, че лично аз смятам, че нашата Конституция трябва да закрепим в съответна форма, отговаряща на европейските стандарти, правото на етническо самосъзнание. И лично аз ще гласувам за предложения от Конституционната комисия проектотекст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата, господин Кенан.

АДЕМ КЕНАН: Тук се чува най-различни слова, че ние не сме били ратифицирали Европейската конвенция по правата на човека и още не се знае кога може да се ратифицира. Но имаме един документ, който сме ратифицирали вече и сме приели от Европейската общност, който се казва Заключителен документ от Хелзинки 1989 г. И в този документ има една част въпроси, отнасящи се до сигурността в Европа, към която Европа, разбира се, ние искаме да се присъединяваме, т.е. и сме в тази Европа. Обаче Западна Европа иска да ни присъедини към цялостна Европа.

Искам да ви цитирам само две точки от същата тази конвенция, която сме я приели, и единодушно 35 държави сме я подписали.

Точка 18 от сигурността в Европа казва така: "Държавите-участнички ще полагат системни усилия да прилагат положението от Заключителния акт и от Мадридския 104.3.

Заклучителен документ, отнасящи се до националните малцинства. Те ще вземат всички необходими - законодателни, административни, юридически и други мерки и ще прилагат съответните международно-правни инструменти, с които могат да са обвързани, за да осигурят защитата на човешките права и основните свободи на лицата, принадлежащи към националните малцинства на тяхната територия. Те ще се въздържат от каквото и да било дискриминиране на такива лица и ще съдействуват за реализацията на техните законни интереси и възжеления в областта на човешките права и основните свободи".

Точка 19. „Те ще защитават и създават условия за насърчване на етническата, културната, езиковата и религиозната самобитност на националните малцинства".

Вижте как е цитатът: "Те ще зачитат свободното упражняване на права от лица, принадлежащи към такива малцинства и ще осигуряват тяхното пълно равенство с останалите".

Сега мога да ви задам един-единствен въпрос - в нашата страна се отричат такива национални малцинства, но с това отричане ние можем ли да осигурим сигурността в Европа? Не можем. Само можем да доведем ескалация в нашата страна.

И затова ние, ако прибегнем до дискриминационния текст само да дадем на гражданите на Република България да направят етническо самоопределение или езиково, или религиозно, без те да направят национално самоопределение и да не се знае към коя национална общност принадлежат, това ^е ще бъде един текст, който не дава възможност, това е пълна изолация на гражданите и може да се категоризира като пълен български апартейд.

Благодаря ви и подкрепям точно текста, предложен от Хюсеин Юмер.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: За реплика иска думата господин Воденичаров.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Господин Кенан, Вашият патриотизъм знаете, че е извън всякаква класация, но Вашият пример този път беше много баят. Вие започвате с Хелзинки, а след Хелзинки имаше Мадрид, след Мадрид имаше Белград, след Белград имаше Виена, след Виена имаше Копенхаген. Единственият текст, който третира национални малцинства в смисъла, в който Вие говорите, е Копенхаген. Но забележете, че в Заклучителния акт на Копенхагенската конференция, проведена през миналата година по същото време, 104.4.

има една забележка от българската делегация, в която ние заявяваме, че въпросът с националните малцинства не е решен в общоевропейски смисъл, защото това е един спорен въпрос. В англоговорещите страни те представляват едно нещо, в Източна Европа те са друго нещо. Това е въпрос на по-дълга дискусия.

Така че, недейте да спекулираме пак със стари текстове. Ако тръгваме в тази ретроспекция ние ще стигнем до Лозанския договор, в който пък няма нито дума за турско национално малцинство в България.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Втора реплика на Кръстанов.

ДИМИТЪР КРЪСТАНОВ: Уважаеми дами и господа, аз бих искал да ви върна с няколко думи към 4-ти април т.г., когато в Комисията по правата на човека ^{и разширяване на правата} ние обсъждахме този въпрос много обстойно. Тогава стана ясно, че господин Ибрахим Татарлъ, който сега не присъства тук, защитава следната теза: има българска нация извън - забележете - извън българската нация има малцинствата. Тогава той не уточни какви малцинства. Успоредно с този въпрос се обсъждаше и въпросът за даване на възможност на организиране на партии на етническа основа. Аз бих искал дълбоко да се замислите върху това, което вече е ясно и вече е фиксирано в протоколите на Комисията по правата на човека и националния въпрос. Мен също така, както и господин Румен Воденичаров ме безпокои именно това, че като че ли - аз оставам с такова впечатление - води се една политика на малките стъпки, на настъпление в посока на признаване на национално малцинство. Това, което преди малко тук господин Адем Кенан открито, ясно и категорично подчерта. Именно в тази връзка аз мисля съвсем определено и съм дълбоко убеден в това, че чл. 6 от нашата Конституция дава достатъчно силно и достатъчно точно определение по този въпрос и че текстът на чл. 34 ^{3а}, който ние сега обсъждаме на този етап - сега, в този момент - и в контекста на всички въпроси, които засягат този сложен, бих казал дълбок проблем, който е формиран в една драматична, в една трагична историческа ситуация на този кръстопът на Европа, трябва да отпадне. Аз се присъединявам към предложението, което беше направено преди малко, именно текстът на чл. 34 ^{3а} да отпадне! Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата за последна реплика. Накратко.

ИЛКО ЯЛЪМОВ: Аз мисля, че тук пак разширихме темата и прехвърлихме въпроса към малцинствата. В текста на чл. 34а, както сега е предложено, така и предложените преди това други текстове, става въпрос за индивидуални права. Става въпрос за признаване правото на гражданина да се определи, в случая даже не за определяне, а за зачитане на етническата идентичност. Това е едно от основните индивидуални права. Смятам, че с приемането на това ние фактически ще приемем една реалност, която съществува в нашата страна, в същото време ще пресечем спекулациите, които се вършат около този въпрос. Аз предлагам да приемем

ВЙ/ВР

105.1

чл. 34) а така, както е формулиран от Комисията за изработване на проект за Конституция на България, плюс да се прибави второто изречение, че гражданите не могат да бъдат подложени на насилствена асимилация.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Сабри Хюсеин.

САБРИ ХЮСЕИН: Благодаря ви, господин председател. Всъщност господин Юмер Хюсеин предложи на вашето внимание вместо предложения текст по чл. 34) а текстът на Движението за права и свободи, който ви е предложен още на 6-ти т.м., но аз бих добавил, за да не се повтори никога тъй нареченият "възродителен процес", да се създаде нова алинея, т.е., мисля, че ако сте разумни и обективни (неодобрителен шум в залата), няма да се съпротивите всеки гражданин да има право на свободен избор на собствено, бащино и фамилно име съобразно именните традиции на етническите и религиозните общности. Пропуснах да кажа - националните.

Дами и господа, не напразно ви предлагам да има една втора алинея. Знаете много добре - необходимо ли е да описвам, че 350 хиляди напуснаха България. Това са 350 хиляди съдби. Ако някой от вас не е почувствувал това, нека да обиколи районите. Тук му е мястото аз да репликирам господин Воденичаров.

Господин Румен Воденичаров, искате или не искате - ние сме турско малцинство в България. Обиколете страната, за да се убедите. Искате - не искате, но от 1956 г. насам нямаме демографско преброяване. Когато извършим преброяването - тогава ще разберете дали сме малцинство или групичка. Благодаря ви за вниманието. (Недоволни възгласи в залата, много депутати в знак на несъгласие тропат по банките)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Мишев има думата. Репликите са си реплики, а това са изказвания. Вашият ред още не е дошъл. (Председателят се обръща към един от народните представители, които искат да вземат думата)

ГЕОРГИ МИШЕВ: Уважаеми колеги, демократи! Не случайно се обръщам така към вас. Много важно е дали след гласуването ще ви нарека така. Дали ще бъдем демократи, дали ще погледнем по-широко и толерантно, както е гледал българинът винаги на тези неща. Затова аз ви приканвам да гласуваме както е проектът на комисията за чл. 34) а с една поправка на думата "идентичност",

която ми звучи малко полицейско. Аз предлагам да бъде "принадлежност". Същото се отнася и за чл. 35. Моето процедурно предложение е да не го разискваме и него. Нека да преминем направо към гласуване на чл. 34 и 35.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има ли желание у някой от записалите се за изказвания да се откаже от него? Тук имаше доста обяснения. Господин Арнаудов, държите ли да се изкажете?

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Разбира се.

Госпожи и господа народни представители! Смятам, че получихте достатъчно много доводи чл. 34, а да го няма в проекта за Конституция.

На второ място искам да се обърна към господата, които стоят на редовата на Движението за права и свободи, тъй като знам, че в момента те се разграничават от ДПС. Искам да ги уверя да не продължават с този тон и с подобно обвинение. Господа, българската нация няма никаква вина за това, което стана, и престанете да прехвърляте вината на определени хора като вина на цялата нация! Престанете! (Ръкопляскания) На второ място – когато вие говорите за една етническа идентичност или принадлежност, аз не искам в момента да давам доводи, аз ви казах сутринта в Комисията за изработване проект за Конституция на България – аз просто ще ви представя една ситуация, която не е задължително да стане и дано да не стане. Правото на самоопределение – вярно, е демократично, но при определени условия. Вижте какви са нашите условия! Нима ще отречете връзките на Движението за права и свободи с ОМО "Илинден"? Факти много за тези връзки и ако утре именно тези хора, които са около ОМО "Илинден", предявят същата претенция, ако това, което стана в Букурещ – в техния парламент и те проявят същите искания към власите около Румъния? Задайте си този въпрос – къде ще бъдат българите? Вие си го задайте, които днес се борите и доказвате демагогски, че сте много лоялни към българската нация. Аз официално казвам: Не, вие не сте лоялни! И ако трябва за нещо да се борите, вие просто трябва да се борите не заради нещо друго, а българската нация да ви повярва, че сте лоялни. Тя повярва ли ви – бъдете сигурни, че те първи ще ви подадат ръка. Но по начина, по който вие говорите тук, на тази трибуна, с всички тези изказвания, вие просто никога няма да получите това, което искате, не, защото не искаме

да бъде, а защото просто не ви вярваме! Благодаря ви. (Ръкопляска-
ния)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Мирослав Дърмов има думата.

МИРОСЛАВ ДЪРМОВ: Заставам на тази трибуна, за да подкрепя предложения от Комисията за изработване на проект за Конституция на България текст, с така направената поправка от господин Георги Мишев и с молба - нека все пак да допишем и второто изречение, за което ние се бяхме обединили при едно от предишните ни заседания, а именно, че насилствена асимилация не се допуска. И в тази връзка аз искам да отговаря на моя приятел Красен Станчев, че когато се отхвърли от гласуване поправката към чл. 28, ние тогава имаме договорка, че тези два момента ще бъдат гласувани съвместно. И това е записано в протоколите и ако някой има проблеми с паметта - нека си направи съответната справка.

И тъй като господин Арнаудов говореше за ОМО "Илинден", аз не знам да е имало някакъв контакт с ОМО "Илинден", но аз съм малко изолиран в последно време, но искам да кажа, че този текст, така предложен, той защитава именно и българите в Македония от всякакви опити за насилствена или за друга културна асимилация от страна на чужди държави. Този текст защитава и българомохамеданите от всякакви опити за спекулация и за посегателство спрямо тяхната етническа принадлежност. Затова аз апелирам именно с тези аргументи вие да подкрепите предложения от Комисията за изработване на проект за Конституция текст, защото ние живеем в едно общество на бурни промени и ако наистина имаме стабилна правова и демократична държава, ние нямаше в чл. 1, ал. 3 да записваме един принцип, който във всяко едно цивилизовано общество е факт, а именно, че никоя част от народа, политическа партия или друга организация... Вие всички го знаете този текст и да го записваме като текст в ал. 3 на чл. 1. Затова много ви моля - подкрепете предложението на Комисията за изработване на проект за Конституция!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Още малко търпение, господа! Яшар Шабан, Петър Берон, Чунчев - това са тримата, които трябва да изслушаме, и да свършим. Да, имате думата, но кратко. Имате думата, господин Шабан.

ЯШАР ШАБАН: Уважаеми колеги, някои хора умеят да държат хубави политически речи и аз малко им завиждам, че го правят именно от тук, от тази трибуна.

Днес помолих, когато участвувах в работата на Комисията по изработване на проект за Конституция на Република България, поне да се опитаме тук, по време на нашето пленарно заседание, да ги избегнем по някакъв начин. За съжаление не се получи.

Затова аз поне ще се опитам да не го правя това.

Ще се опра само на този член 27 от международния пакт, който ни задължава всички, уважаеми колеги, в своето законодателство да имаме позитивни законодателни мерки за правата на малцинствата.

Не съм съгласен със становището, че този член не бива да го има. Мисля, че е абсолютно необходимо именно в тази наша нова българска Конституция да се закрепят правото на всеки български гражданин свободно да определя етническата си идентичност. Логически и това е предпоставката според мен законът да защитава различните малцинства такива, каквито те съществуват. (Реплики от залата, които не се чуват)

Аз съм готов да отговарям на провокациите, които в момента се правят, но мисля да не им се подават, тъй като аз в предишното си изказване на първо четене ви казах какво е определението за малцинство. Това е терминът, който се използва в международноправната доктрина, а не в онзи смисъл, в който се мъчат също да ме подвеждат от тази трибуна, но чисто и просто аз няма да го направя. Та да си продължа мисълта.

Законът трябва да защитава тези малцинства такива, каквито те съществуват, едва след като всеки гражданин упражни правото си свободно да определи своята етническа принадлежност, своята религия и своя майчин език. Съгласен съм с предложението, което беше направено, но непременно, уважаеми колеги, може би ще бъде по-добре и по-правилно да се запише второто изречение. Не ни пречи: "Насилствена асимилация не се допуска". Не е излишно това да бъде отбелязано в основния закон на страната.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Петър Берон.

ПЕТЪР БЕРОН: Уважаеми колеги, много неща се казваха на няколко заседания вече. Изглежда, че тук се води разговор между глухи. Едни казват: Трябва да се борим за правата на малцинствата, други казват малцинства не фигурират в нашите документи и в международните договори, подписани от България, другите казват: да, но все пак ние сме малцинство, ние сме много, ние ще станем още по-много и т.н., и т.н. Това е един безсмислен разговор. Този член 34а според мен трябва да отпадне и то не защото някой може да попречи някому да се самоидентифицира като такъв или друг представител на определена народност, а просто от практическа гледна точка. Ние трябва да мислим и за нашата национална политика, ние трябва да мислим и за нашите държавни интереси. Аз съм против фигурирането на това право на национално идентифициране или на етническо идентифициране в Конституцията. Не че хората нямат това право и че фактически това не става. Защото, ако това фигурира в Конституцията, утре действително предателите, аз не се страхувам да употребя тази силна дума, от така нареченото ОМО "Илинден", тази наета от Скопие родоотстъпническа групировка, ще имат искания към нашата държава да им се отворят отново македонски училища, да изучават не^{съ}съществуващия изкуствен македонски език, и да им се докарат същите учители- книжари, каквито комунистите им бяха докарали през 1946 година от Скопие. Аз не искам това да се случи. Поради това аз смятам, че това не трябва да фигурира в Конституцията. Нека се определят каквито искат, но не да се позовават на нашата Конституция за това. *(Ръководстване)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Последен има думата господин Чунчев.

АТАНАС ЧУНЧЕВ: Колеги, аз рядко заставам на тази трибуна, но по този важен въпрос искам да кажа собственото си мнение.

Първо, искам да припомня, че в чл.6, ал.2: "Всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви привилегии или ограничения в правата, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние".

Ето защо не бива от тази трибуна да се спекулира и аз няма да гласувам за допълнително предлагания член от Комисията

за изработване на проект за Конституция на Република България.
В тази връзка искам да кажа само две-три думи за спеку-
лациите.

Първо, аз осъждам деянията на българското правителство и на отделни личности, когато допуснаха тази трагедия, но аз имах възможност, тъй като живея в полите на Странджа и на границата ни с южната ни съседка, при нас имаше хора, когато тези кертвани се изнасяха, дето каза колегата Чавдаров и ~~на~~ заплашва, имаше около 7000 души и трябва да ви кажа, че имах възможност да разговарям с някои от тях. Един от тях ми каза следното. Той беше от с. Орляк, Толбухинско. Не го зная това село, човека не искам да назовавам, но той каза, че всяка вечер са били определени десетници, които са минавали по къщите и са ги принуждавали да напускат жилищата си и да заминават за Турция. Техни хора. И човекът плачеше и разказваше тази история, че оставя на три ката къща, както се изрази той, остава тук всичко. Имаше две години до пенсия. Не бива сега да се спекулира и да се приписва всичко на онези, които взеха това решение, което и аз осъждам.

И второ, предлагам по този член да се гласува поименно, за да знае българският народ кой е българин и кой не е българин. (Шум в залата, неодобрителни възгласи)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Бахнев за реплика.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Уважаеми председателю, уважаеми народни представители! Искам малко да успокоя залата.

Искам да ви кажа защо е необходимо да имаме такъв член - 34а, и с мое допълнение.

Сега, ние пристъпваме към гласуване. (Шум в залата)
Един момент, успокойте се. Става въпрос за равенство между индивиди и тази идея, това право е част от равенството. Това е записано и в Копенхагенския документ, тук цитиран. Един момент, не ви предизвиквам, просто трябва да знаете, че това за България е много важно. Ако искаме да защитим българската кауза, както ще защитим измежду всичките други държави по т.нар. македонски въпрос, така и тук ние трябва да приемем чл.34а.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Господин председателю, да докладвам текста. Изказаха се достатъчно представители.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата за реплика има господин Любомир Иванов.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ: Може би малко да разведря обстановката. Господинът, който говори преди господин Бахнев, съжалявам, че не му зная името...

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ (от място): Атанас Чунчев.

ЛЮБОМИР ИВАНОВ: Атанас Чунчев, разбира се, от Българската социалистическа партия. Вижте, за това е необходимо един такъв закон, който защитава правата на етническа идентичност, защото той с неговото предложение именно посягаше на нашето право. Аз примерно да се смятам българин, защото той искаше моята принадлежност да се установи въз основа на това как аз ще гласувам по този член. Той искаше да посегне точно на това право, макар че на думи не го призна. Затова е необходимо да има такъв член 34а, който аз подкрепям.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Последен, за трета реплика има думата господин Никола Гочев.

НИКОЛА ГОЧЕВ: Колеги, искам да помислим върху следното нещо. Говорим за права. Всеки има право на това, това, това. Всеки има право примерно да определи етническата си принадлежност по повод на колегата Бахнев, понеже той не направи реплика, а направи изказване.

Питам, може ли всеки да има право да определи датата, на която е роден? Може ли всеки да определи това, какъв се е родил? Всеки се ражда биологично, без самосъзнание, по-късно се социализира. Знае ли той, докато не израсне в определена среда, какъв е и как може всеки да се определя?

Според мен всеки има право да изразява своята принадлежност, но не да определя. Защото определянето създава условия да тръгнем да агитираме, аз днес да се пиша италианец или германец, или американец и т.н. Аз съм роден при определени обстоятелства и при определени условия и в определена група съм израснал. Това е абсолютно субективен подход и аз мисля, че никъде в нашата Конституция няма право определянето на принадлежност, а изразяването на принадлежност.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Стоилов поиска последен думата. Да изчерпим вече дискусията и да пристъпим към гласуване.

СТЕФАН СТОИЛОВ: Аз съм от тези, които мълчат общо взето при работата върху Конституцията. Но има теми, които провокират всички ни.

Моите големи уважение към господин Мишев и то искрени, но аз не съм съгласен, че вземането на позиция по обсъждания голям съдбовен въпрос трябва да се разглежда като идентифициран демократ или недемократ.

Според мен всеки юрист и неюрист би бил напълно удовлетворен от текста, който ние вече приехме единодушно в чл.6, ал.2. Щом ние обявяваме пред нацията и пред света еднакви права за всички, в това число и да се обявят към една или друга етническа общност, не ми махайте с ръка, не е нужно нищо повече след това да правим някакво отстъпление и да формулираме приливегия под натиска на едни или други хора. Съгласен съм да намерим подходящо място и да запишем кратък текст, че в Република България се наказва със закон какъвто и да е опит за асимилация. И толкова. И нищо повече.

И никакви заигравания и никакви отстъпки не трябва да се правят. И тези заигравания да се квалифицират като израз на демократично виждане, както има тук в първите редове и обратното – недемократите.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Пристъпваме към гласуване. Има думата господин Корнезов да вземе отношение към всичко казано и да го обобщи.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Конституционната комисия, след като изслуша и тук становищата, излиза със следното предложение, което следва да бъде гласувано:

"Член 34а. Етническата принадлежност на всеки гражданин се зачита и защитава от закона. Насилствената асимилация не се допуска."

Който е за този текст гласува "за", който е против - "против". И волята на народните представители ще реши дали този текст да остане в нашата Конституция или не.

Моля, господин председателю, да се подложи на гласуване чл. 34а с прочетената редакция.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Предложението е направено много ясно. Има две алтернативни възможности - за или против. Гласувайте този текст.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Още един път ще прочета текста:

"Член 34а. Етническата принадлежност на всеки гражданин се зачита и защитава от закона. Насилствената асимилация не се допуска."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Които са за този текст гласуват "за". Които са против този текст, гласуват "против". Моля, гласувайте. При 268 гласували народни представители, 90 са за, 137 против, въздържали се 41. Този текст се отклонява.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Предлагам преди почивката, както се предложи, да гласуваме и член 35, ал. 2 и след това да се даде почивка, тъй като въпросите са разисквани. Предлагаме една подобрена редакция с помощта на господин Валери Петров:

"Член 35. Ал. 2. Гражданите, за които българският език не е майчин, имат право, наред със задължителното изучаване на български език, да изучават и ползуват своя език."

Моля, господин председателю, да подложите на гласуване този текст, ако няма други предложения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Яшар Шабан.

ЯШАР ШАБАН: Благодаря Ви господин председателю. Аз и този път ще бъда съвсем кратък, тъй като съм депозирал писмено предложение по този член, алинея 2, като изказах съображението, че чл. 3 и чл. 35, ал. 1 са свързани.

НЧ/ЛТ

107.1.

ме учудва нещо друго. Изразява се едно становище, търсят се описателни формулировки, които да заменят една дума, от която ние днес се страхуваме.

Колеги, ние се страхуваме и от много други думи. Трябва ли заради това днес да се отказваме от онова, за което сме виновни всички? Тоест, не са били включвани разпоредби от страх, но това са разпоредби, които се отнасят до правата на лицата, които принадлежат към тези малцинства. Аз обясних преди малко какво означава това.

Но конкретно на предложението си. То е следното: "Лицата, принадлежащи към малцинства, освен задължително изучаване на българския език, имат право да изучават и своя майчин език в държавните учебни заведения и да го ползват свободно." Тъй като всичко друго означава слагане на едни ограничителни рамки.

И последни две изречения, ако ми разрешите. На мен ми се струва, че току-що гласуваният и отпаднал член 34а на нас ни показва, че все пак ще допуснем една голяма грешка, че ще липсва една уредба, която да защитава правата на лицата. Ще отворя една скоба, че това не са права, които да водят към привилегии.

Ще допълня това, което писмено е депозирано в този смисъл, за да могат те да развиват и нещо повече, да разпространяват и да получават информация на този език, защото преди малко предложих това, че трябва да могат да ползват своя език свободно, без да се прилагат никакви ограничителни рамки, тъй като чл. 55, който гласувахме и който даваше възможност на лицата с различна етническа принадлежност да развиват своята собствена култура, на мен ми се струва, че повече се отнася до чл. 15 от ^{и Конституцията} ~~Пакта~~ ^{за икономически, социални и културни права} ~~и~~ ^и не толкова до член 27 от ^и ~~Пакта~~ ^{за граждански и политически права}.
и Конституцията

Мисля, че това предложение, което направих, е съобразено с именно тези международни документи, без в себе си да крие нещо скрито, което да ни доведе до някакво противопоставяне или нещо, което оттук ще тръгне, от трибуната на Народното събрание.

Моля и настоявам това предложение, което направих, да бъде подложено на гласуване след съответните изказвания от страна на колегите народни представители.

107.2.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за реплика
Юрий Борисов.

ЮРИЙ БОРИСОВ: Бих помолил г-н Шабан да използва своето право на дуплика и да ми обясни след моята реплика какво означава всеки да използва свободно своя език, при положение, че има официален език, който също има област на приложение и тази област ще бъде задължителна. Трябва да се постави някаква граница и тя е естествена за свободното използване на майчиния език. Това означава ли, че да кажем Вие, ако решите, утре ще държите реч на турски език от тази трибуна и Вие ще бъдете защитен конституционно от текста, който ви дава свободно да използвате своя майчин език.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за отговор г-н Дърмов.

Знае ли Дърмов. Господин Борисов искаше отговор. Колеги, тук се говори и вие сте за това, за да чуете противните аргументи. Ако г-н Борисов има желание да разбере какво означава официален език, нека си направи съответната справка в букварите, а не да иска разяснения от трибуната на Народното събрание.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Пирин Воденичаров.

ПИРИН ВОДЕНИЧАРОВ: Уважаеми г-н председател, уважаеми колеги! Предлагам за чл. 35, ал. 2 следния текст: "Гражданите, на които българският език не е майчин, освен задължителното изучаване на български език имат право да изучават своя език извън държавните училища при защита и контрол от държавата".

Колкото до ползуването на майчиния език, което е в предложения текст, това е основно право на отделната личност, което право се реализира в зоната на междуличностните отношения и културните отношения, но изключва, подчертавам думата изключва, ползуването на този език, който не е официален в българското общество, т.е. гласувания от нас чл. 3 от проекта за Конституцията ни, при митинги, манифестации и масови обществени прояви.

В чл. 2, ал. 1 на настоящия проект за Конституция ние гласувахме, че Република България е единна държава, което предполага единно българско общество. Срещу това не е възразявал Ст.Б/МТ

108.1

никой и това изключва признаване на групови интереси, на национални, етнически и други малцинства...

КРАСЕН СТАНЧЕВ (от място): Негрите ще бесим ли? Ще бесим ли негрите, кажи?

ПИРИН ВОДЕНИЧАРОВ: Моля ви, господин Станчев, не ме прекъсвайте. Аз никога не Ви прекъсвам.

В началото на заседанието г-н Сабри Хюсеин пледираше точно за това. Ние няма да се връщаме към погрешни постановки от Конституцията от 1947 г., за които настояваше отсъстващият понастоящем г-н Татарлъ. В държавните институции и обществените отношения официалният език в Република България е българският. В останалите случаи нека българските граждани, на които българският език не е майчин, да ползуват своя език.

И накрая ще си позволя да попитам:

Първо, в програмата на Движението за права и свободи записано ли е, че Република България има турско национално малцинство? Въпросът ми е към господата Хюсеин, Кенан и Бахънев.

Второ, защо чак сега се пледира за малцинствени (групови) права.

Трето, къде са водачите на Движението за права и свободи в последно време, т.е. защо не са в пленарната зала, когато се обсъждат изключително значимите за тях въпроси? (Ръкопляскания)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Георги Харизанов.

ГЕОРГИ ХАРИЗАНОВ: Уважаеми г-н председател, драги колеги! Преди време, още когато се обсъждаше на първо четене Конституцията, имах предложение, но когато дойде ред на второ четене да се обсъжда чл. 35, той беше отложен и не стана дума за това, което аз бях предложил.

Бих желал най-напред да подчертая, че уважавам правото, което се предоставя въз основа на ал. 2 на чл. 35 всички граждани, които са от небългарски произход, да имат право да изучават и ползуват своя майчин език. Но формулиран по този начин, текстът на ал. 2 всъщност дискриминира тези граждани, които са български граждани с български произход. Защо аз да нямам правото да изучавам и да ползувам майчиния език на друга етническа група?

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Няма никаква пречка.

ГЕОРГИ ХАРИЗАНОВ: Вярно е, че няма никаква пречка. Но в случая се вменява в специално право небългарските граждани да изучават своя майчин език. Аз не отричам това право, затова предлагам един по-общ текст, който включва и този, но който в същото време дава съответните права и на тези български граждани, които са с български произход. Българските граждани освен задължителното изучаване на българския език, не става за български граждани от някакъв произход, имат право да изучават и всеки друг език. Този текст включва и ал. 2 на чл. 35. Той дава право на българските граждани от небългарски произход да изучават и да ползват и майчиния си език.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за реплика г-н Хюсеин.

САБРИ ХЮСЕИН: Благодаря, г-н председател. Дами и господа народни представители, тук ни бе зададен въпрос от г-н Пирин Воденичаров къде е нашето ръководство. Вие знаете много добре, че на 6 този месец пред Вас беше прочетена една декларация, с която декларация ние всички напуснахме, с изключение на Бахнев и Дърмов парламента. На следващия ден станахме вече 8, някои от нас се завърнаха с оглед да сключим този пакт, този обществен договор Конституцията, с оглед да си подадем ръце, с оглед да намерим компромисно разрешение, с оглед да създадем демократична Конституция. Но така или иначе, нещата не вървят.

Защо сме закъснели с нашите предложения? Аз не съм член на Конституционната комисия, някои хора от нашата парламентарна група, ако не са сторили това, те са виновни. Те са четирима на брой, които са членове на Конституционната комисия. Но всъщност ние съвсем навреме и ръководството, предимно председателят и Бюрото на Великото Народно събрание притежават нашето предложение. Частично ние правим предложения, които са част от общите ни предложения. Разбирате ли ме?

108.3

Искам да кажа още нещо. Все пак искам поне по този въпрос да проявите разбиране. Защо ние искаме и г-н Яшар предложи това да стане в българското училище. Господа, знаете много добре, че има решение на Великото Народно събрание от 15 септември децата да започнат да изучават езика в българските училища. Знаете много добре, имаме такова решение. Има нещо друго. Дотогава някои от децата, макар че се провеждаше и експеримент, повярвайте ми, учеха турски език в частни къщи и в джамии. Разберете ме, по този начин, ако това не стане в българското училище, ще разединим българския народ. Повярвайте ми! Те се раздвояват, те се отклоняват от българското училище. Защо не проявите разбиране? Не е ли по-добре българската държава пряко да контролира тези деца? Те не са ли част от българския народ, нищо че са малцинство според моите думи?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Още една реплика има.

ЮМЕР ХЮСЕИН: Една много кратка реплика искам да направя към г-н Пирин Воденичаров относно изучаването на турски език в училищата, относно задължителното изучаване. Аз не споделям неговото становище, че езикът трябва да се изучава извън училищата по простата причина, че тези, на които майчиният език е примерно турски, са толкова съвестни данъкоплатци, както и тези, на които майчиният език е някакъв друг.

РЕПЛИКА ОТ БСП: За данъците ще изучават български. Вие искате привилегии!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Красен Станчев. Много моля, кратко.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Ако не се лъжа, господинът, на който искам да направя реплика, се казва Харизанов. Става дума за следното. Тази редакция, която той предлага, а именно определяне на правата да се изучава майчиният език според произхода най-малкото напомня една практика от 30-те години, много добре развита в Германия и прилагана и в други страни. Тази практика беше прилагана между другото и в България и благодарение на тази практика за определяне на произхода от държавата ние в момента берем плодовете, включително и в парламента. Това е една бомба със закъснител, която ако не бъде обезвредена сега, винаги ще цъка.

Другото нещо, което искам да кажа. Предложението на моя приятел Пирин Воденичаров изучаването да става извън училищата и под контрола на държавата де факто означава, че там, където в момента се изучава турски, в джамиите или в частни къщи, трябва да се пращат полицаи. Нищо повече от това не означава.

Изобщо за мен формулировката, както е дадена в момента, много ясно фиксира не правото на изучаване на чужд език изобщо, а правото на малцинството да развива своята собствена култура и език, разбира се. Това право е залегнало и в други членове на Конституцията, има го и при изповядването на религията. Защо трябва тук ^{то} да се маха?

Изобщо бих искал да подложим на гласуване предложението на Георги Мишев, тъй като дискусията и по двата текста в края на краищата е обща, ~~да~~ я считаме за приключена и да преминем към гласуване на текста.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Илия Конев.

ИЛИЯ КОНЕВ: За пореден път говорим за национално единство, а на практика може да се получи обратното не защото някой от нас е против правата на определени етнически групи или общества, а поради това, че в самото понятие "права на етнически групи и общности" се влага различно съдържание. И тъкмо това съдържание и особено формата, в която беше представено това съдържание от някои наши колеги, ни кара действително да се замислим върху същността, която ние защитаваме или трябва да защитим тук.

Аз много се радвам, че тази формулировка на ал. 2 на чл. 35 е предложена от гражданин и човек като Валери Петров. Нека да си представим или да си поставим въпроса кой на този човек е забранил на български език да създаде своята прекрасна поезия? Към Конституцията ли се е обърнал първо той, когато е усетил в себе си потребността на български език да изрази това поетическо верую, към което се придържа вече десетилетия? И кой би му забранил, ако в същото време същите тези идеи би пожелал да изрази на своя да речем майчин език? Работата не е в това, в понятието майчин език, работата е в особеното съдържание, което тук се влага и което стана ясно за всички нас.

Аз лично съм против всички тези допълнителни определения и текстове, които бяха предложени тук, защото те само увеличават отграничителната межда, която определени колеги за голямо съжаление, убедих се вече, искат да внедрят.

Искам да кажа и още нещо. Тук беше изтъкнато, че обявеното вече преброяване в края на годината ще ни покаже колко са турците, дали действително те са малцинство или не. Наистина числено ще се покаже, че те са да речем толкова и толкова хиляди и в това няма нищо страшно.

Но аз искам да бъде подчертано - дълбоко се съмнявам, че всичките тези турци ще споделят онези мисли, които вие тук или някои от колегите, представители на Движението за права и свободи защитават. Убеждавам се за сетен път, че между тезите, които тук се отстояват и националните интереси, националните възжелания на нашите съотечествени турци се разминават в много отношения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Валери Петров.

ВАЛЕРИ ПЕТРОВ: Господин председател, драги колеги! Не бих искал да взема думата тук и няма да я взема по същество.
НЧ/ЛТ
109.1.

Тъй като не по моя воля някак си се примеси името ми в посока на една от спорещите линии, то именно искам да подчертая, че в този много сложен и много деликатен въпрос моите поправки бяха изключително редакционни, езикови и нищо повече.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Искам просто да потвърдя това, което каза уважаваният от всички ни Валери Петров. Той само редакционно е направил поправки. Това е така.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Реплика на господин Дърмов.
Мисля ДЪРМОВ: Уважаеми колеги, аз лично искам да изразя моето становище, че намесването името на Валери Петров не беше никак етично от страна на господин Конев. Но сега да се върнем към...

СТЕФАН СТОИЛОВ (от място): Вие не го разбрахте.
Искам ДЪРМОВ: Аз много внимателно слушах. Мисля, че Вие не разбрахте.

Искам да обърна внимание, че ние тук обсъждаме един конституционен текст, където се третира въпросът да се изучава или не езикът. Всичко останало е както се казва "от Лукавия". И затова много моля да не се захваща за една или друга недобре обмислена или премерена реплика на един или друг колега.

А що се отнася за националните интереси искам да споделя, че експериментът, който се провежда от Министерството на образованието, дава един интересен резултат. Там, където се изучава български и турски език паралелно, изучаването на българския език показва по-високи резултати, защото понятията се дублират на двата езика и нещата се изясняват на двата езика.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Румен Воденичаров. Много Ви моля, бъдете много кратък, господин Воденичаров. Да не стане тук агитация, а да бъде конкретно предложение.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Уважаеми господа народни представители! Преди всичко искам да се извиня на аудиторията, която вече е достатъчно изморена, че започвам да приличам на господин Красен Станчев и на господин Любомир Иванов. Аз действително излизам за трети път днес на тази трибуна.

Господин председател, имам нужда от 7 минути, за да развия тезата си. Предлагам, ако нямате търпение за 7 минути да дадем почивка и след това да ми дадете думата.

109.2.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не. Вижте какво, дайте предложение, затова защото аргументацията е дадена достатъчно.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Аз с учудване забелязвам, че предложението, което дадох писмено в Конституционната комисия не е отразено. То представлява текста, който предлага сега Конституционната комисия с едно-единствено допълнение. Текстът завършва така: "... извън българското държавно училище". Това е всичко.

Искам да се аргументирам защо. Уважаеми господа народни представители, казахме вече, че намирайки се на тази опасна граница на две доказано несъвместими религии, е просто задължително да изхождаме от принципа за реципрочност. Тоест, да дадем конституционни гаранции само за колективни човешки права, които са намерили място в Конституцията и законите на Република Турция.

Какво е положението там? Новата турска държава възникнала след разпадане на Турската империя, винаги се е опасявала, че стремежът към самостоятелност на малцинствата би могъл да доведе до раздробяване на територията ѝ и с това до западане на нацията. Ето защо нашата съседка Турция провежда непрекъснато турцизиране на малцинствата чрез монопол върху образованието, включително и в християнските училища, допуснати от Лозанския договор 1924 г. Заместник-директорите на всички училища, включително и на американските, са мюсюлмани и турци. Ето това е държавният контрол. Занятията по ислямско вероучение са задължителни след поправка към Конституцията на Турция от 1982 г. Те са задължителни, забележете, и за децата на християните. Християните, за сведение на народните представители, имат отметка в паспорта си "немюсюлмани". Да си християнин и турчин е взаимноизключващо се положение. Следователно дискриминацията е двойна - от една страна са "не турци", а от друга страна са "немюсюлмани". За изучаване на език на етнически, например кюрди или религиозни - арменци или гърци, малцинства, за българско малцинство и дума не може да става, не може да става дума! Правата на жените се нарушават съвсем неприкрито.

Говорителите на Движението за права и свободи спекулират напоследък с новия турски закон, който беше приет на 12 април 1991 г., и който анулира членове от Наказателния кодекс на Република Турция...

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Воденичаров, не давайте допълнителни примери, а да говорим към нашия текст. Моля Ви!

109.3.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: ..., които ограничаваха свободата на ползуване на майчиния език и на сдружаването на граждани с нетурско етническо самосъзнание. Със закон 2932 употребата на кюрдски език в частните разговори беше разрешено официално. В същото време, сега господин Сотиров, слушайте внимателно, в същото време съгласно приетия нов закон срещу тероризма - за носене на плакат на кюрдски език се повиши максималният срок на наказанието затвор от 2 години на 5 години. Така че по отношение на правата на малцинствата Турция не само не направи крачка напред към Европа с новото си законодателство, а по-скоро се наблюдава обратното.

Нашата Конституция ще бъде значително по-демократична от турската.

Ние ^{да разберем} искаме всички български граждани, принадлежащи към езикови или религиозни малцинства, на които в паспортите записваме без всякаква дискриминация "българин", а не "мюсюлманин" да се ограмотяват и да ползуват в битовата сфера, на празници и при практикуване на религиозните си обреди своя майчин език. Но - внимание! За нас македонците са чисти българи. Техният майчин език е българският. За нас българомохамеданите в Родопите и Северна България са закърмени с български език. Техният майчин език е българският. За нас цигани могат да се турчечат и да бъдат мохамедани, но техният майчин език не е турският език. Мюсюлманското малцинство у нас в резултат на погрешна национална политика е на път да постави искания за политическо идентифициране, т.е. искания за национално малцинство. Засега пречката за това е патриотично настроеното българско население в смесените райони. Натискът към това население води до изселване на българите от районите на Кърджали и Добружда, а демографският взрив на мюсюлманското население дава надежда, че така желаната етническа и религиозна чистота ще се постигне скоро. Допускането на изучаването на турския език в българското училище ще бъде престъпление, което ще доведе единствено до нов натиск към българите, които са малцинство в районите, и този път натиск, започващ от училищната скамейка. Ние нямаме моралното право да поставим българските деца от смесените райони в положение на чужденци в собствената им родина. Неофициално преподаване на турски език от неспособни учители вече започва. В с.Ридино, например, община Джебел, започва обучение на турски език от 11 часа. Става ясно, че това става под натиска на родителите на децата, тъй като самите деца са помолили учителите да ги освобождават по-рано, за да могат да избягат от тези часове. В езикови курсове, организирани от школи за езиково обучение, досега няма записало се дете за изучаване на турски език, въпреки че такива възможности се предлагат.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Времето Ви изтече, господин Воденичаров.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Конюнктурни стъпки като тези, които ни се внушават от европейски и американски експерти и съветници на президента по национални въпрос за допускане езика на малцинст-

вените общности в държавните училища, както и за приемане на идеята за Черноморска икономическа зона водят до предаване на дългосрочните национални интереси и до дестабилизиране на българската държава. Ние сме длъжни да проявяваме съдържан скептицизъм към всяка сугестия, независимо дали идва от Запад или от Изток. Права за всеки български гражданин, но привилегии с групови права веднага водят до нарушаване правата на останалите граждани и правят проблема политически.

В проекта за европейска конвенция за защита на малцинствата тази опасност е изразена в специален член 16. Прескачам този член, за да спестим време. Който иска - ще му го обясня.

Сегашното положение у нас може да се определи единствено като криворазбрана демокрация. Българите в смесените области са подложени на езикова дискриминация, на натиск да напуснат селищата с турско говорещо население, на груби демонстрации, разпалващи етническа и религиозна вражда, митинги на турски, отказ за погребение от имамите при нежелание за променяне на имената, радиотерор. Тяхната тревога, че децата им ще учат в турски училища нараства. Те са отчаяни и обезверени, че политическите сили във Великото Народно събрание ги предават заради чужди интереси, този път заради интересите на друга велика сила - на Съединените американски щати. Пред изумените очи българското знаме на митинга на Движението за права и свободи в Крумовград се замени с американското знаме.

Всяка нация има инстинкт за самосъхранение. По същия начин, както се консолидира мюсюлманската общност срещу несправедливите репресии през 1984, 1985 г., съпровождащи смяната на имената, реагира сега малцинството от българите в смесените райони. Там няма цветове! Там има застрашени и застрашаващи. И докато Кърджали не е станало Косово, е време останалите български граждани - вече две години трагично противопоставени на сини и червени, на монархисти и републиканци - да проумеят, че има опасност, която в момента е по-голяма от опасността за реставрация на еднопартийната комунистическа система. Ние записахме в чл.2, че България е единна държава.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля Ви се! Вие говорите вече пет минути.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Но единна държава... Моля ви още две изречения имам. (Красен Станчев ръкопляска)

Господин Станчев, не бързайте с аплодисментите.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля Ви, приключвайте

вече.

РУМЕН ВОДЕНИЧАРОВ: Единна държава не се отстоява с компромиси, които може би ще докарат царица, но ще направят България федерална държава. С компромиси, които ще карат много български граждани да се чувствуват чужденци в собствената си родина!

Господа народни представители, отново и отново апелирам към вашата съвест - дайте с вашия вот за недопускане на турски език в българското държавно училище последен шанс на нашите сънародници от районите със смесено население от Източна България, че със закон, ^{но} не с кръвопролития България ще остане единна и еднонационална държава! Благодаря ви. (Ръкопляскания)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата господин Гиньо Ганев за реплика.

ГИНЬО ГАНЕВ: Всеки, разбира се, че има право да говори, както намери за добре, само че не когато намери за добре по всичко. Текстът е много ясен и аргументи да се правят от много далечни материи и да се привличат тук - това просто не ни прилича на дискусията, която водим сега. Предлагам от името на комисията текст, както следва: "Гражданите, на които българският език не е майчин, имат право наред със задължителното изучаване на българския език, да изучават и ползват своя език". Дотук. Въпрос в какви училища, по какъв начин не е конституционен режим. Това е въпрос на закон. (Ръкопляскания) Да се гласува.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате право на три реплики - това важи за тези, които не са съгласни.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Уважаеми господа, сега аз искам да използвам моето право на реплика. И то много сериозен въпрос искам да повдигна.

Преди мен говори един научен сътрудник с научна титла. Аз се съмнявам, че тази титла, макар че не съм специалист, е съвсем справедливо дадена. Защо? Защото неговото изказване е пълно с противоречия. Той е съгласен и е гласувал за това, че България иска да влезе в европейско^{то} правно пространство, а се

обръща с гърба и гледа винаги Турция, която не може да бъде за нас пример.

Второ, той потвърди този аргумент, който известните лидери на предишния режим употребяваха - защо могат да бесят негрите в Турция, защо ние не можем да бесим нашите негри?

Трето, аз обърнах внимание, че по въпроса за правата на човека няма реципрочност в международното право. Че въпросът за правата на човека е въпрос за суверенитета на държавата, защото това е суверенитетът на народа и на гражданското общество.

След това, той противоречи на себе си като дава пример, че няма време за часовете в училище и те учат извън училище, затова те трябва да учат в училище.

И последно, и най-важното - извинявайте за времето, но последното е важно! Ние може да допуснем разпалване на етническа вражда точно тук, в тази зала, когато гласуваме срещу този принцип в нашата Конституция!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата за втора реплика.

ЯШАР ШАБАН: Наистина съжалявам, колеги, че и аз за трети път трябва да взема думата, като използвам правото си за реплика. Понеже много често имам думата след изказванията на моя колега господин Румен Воденичаров, мисля, че се намирам не в българския парламент и че не законите, които се обсъждат, са на моето внимание. Това е първо.

Второ, завиждам му на колегата Румен Воденичаров, за уменията да свършва работата на народния представител от 171, едномандатен избирателен район Димитър Арнаудов. И трето, стори ми се преди малко, че той защити именно член 48, който вече гласувахте, т.е. гласувахте за неговото отпадане, но всеки един опит, господин Воденичаров, да се изтика този език, който в продължение на много години е бил изучаван именно в училище и то под контрола на държавата, ще ни довлече наистина големи бели. И мисля, че не бяхте така толерантен и в изказването си преди и сега, че този, който счита, че неговият език е различен от българския - да си търси друго място. Мисля, че няма да изиграе това своята роля, но ще изиграе своята роля дотолкова, доколкото хората в тези райони ще продължават да се гледат накриво. Мисля,

че това не бива да го допускаме.

И за да завърша, понеже съм депозирал, както чухте преди малко, свое писмено предложение, аз държа то да бъде подложено на гласуване. Настоявам за това.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Разберете се кой от двамата ще вземе думата за реплика. (Красен Станчев и Матушка Аврамова имат претенции за реплики)

Добре, но щом дамата се наложи, то бъдете кавалер.

МАТУШКА АВРАМОВА: Много се извинявам, господин председател, но отдавна искам думата за реплика. Тези мои колеги вече са ми омръзнали с техните реплики и непрекъснати излизания. Ще кажа само две думи. Репликирам господин Воденичаров, който го уважавам, но въпреки всичко не знае къде живее и как възприема националния въпрос. Според мен, ако този член ние не го приемем сега, всъщност ще продължим погрешната национална политика спрямо турците. (Ръкопляскания)

Живее в турско село, има 2000 мюсюлмани. От това поколение съм, когато имаше и турско, и българско училище в един двор. Моля ви се - не ме репликирайте. Ние бяхме приятели с тях. Ние бяхме съседи. Обичахме се. И смятам, че сега, ако този член не се приеме в тази Конституция, изпускаме един шанс, в който това поколение, което в момента расте от първи до четвърти клас, където е и моят син, и именно с това, че те ще имат възможност да учат и български, и турски език факултативно в това училище, отново ще станат приятели. Така че моята реплика е не че критикувам - ние приемаме много важни неща - и за емисарите и т.н., но ако ние не приемем да се учи турски език факултативно в български училища, ще сгрешим много! Много се извинявам, но моят малък син, макар че е българин, тъй като там бяха повече турци, проговори на турски и първата му дума беше "Анна". Тоест, "мама". (Шум в залата. Красен Станчев и Георги Аврамов ръкопляска)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имате думата, господин Луканов. Това не е реплика.

АНДРЕЙ ЛУКАНОВ: Уважаеми дами им господа, аз бих искал да подкрепя предложението, което направи господин Гиньо Ганев, да гласуваме текста така, както е предложен от Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България и както той го прочете, и въпреки че съм от тези, които смятат, че националният въпрос или въпросът за единството на българския народ действително е остро актуален въпрос, аз бих искал да ви призова да подкрепим текста, тъй като всякакво връщане назад, дори от сегашната Конституция, би означавало, че ние с вас не сме си направили никакви изводи от печалните и трагични събития през 1984, 1985 и 1989 година.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Корнезов, прочетете текста. Пристъпваме към гласуване.

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България предлага чл. 35, ал. 2: "Гражданите, за които българският език не е майчин, имат право, наред със задължителното изучаване на българския език, да изучават и ползват своя език".

Моля, господин председателю, да подложите на гласуване така прочетената ал. 2 на чл. 35.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте текста! Условието са ясни.

Резултатът: от общо гласували 274 народни представители 213 са гласували за, 26 против и 35 въздържали се.

Текстът се приема.

Четете по-нататък, господин Корнезов!

ДОКЛАДЧИК ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Длъжен съм да съобщя, че господин Яшар Шабан не само пред вас, но и в писмена форма, а сега и пред мен, държи, а това е и негово право, да подложим на гласуване текста на чл. 35 така, както той го предлага. Прочитам го дословно: "Лицата, принадлежащи към малцинства, освен задължително изучаване на български език, имат право да изучават своя майчин език в държавни учебни заведения и свободно да го ползват".

Това е текстът, който предлага господин Яшар Шабан, и ако решите, господин председателю, можем да го подложим на гласуване.

ББ/ВР

111.1

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, гласувайте този текст!

Резултатът: от общо гласували 250 души народни представители 19 са гласували за, 214 против. Текстът се отхвърля.

Почивка. (Звъни).

ЗАМЕСТНИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ ГИНЬО ГАНЕВ: Почивката е до 19 ч. и 15 м, когато ще дойдат няколко министри за отговор на актуални въпроси и след това ще се продължи по приетия дневен ред.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Колеги, едно съобщение по този дневен ред. Тази вечер може и да позакъснеем, но текстовете, които са ви предложени, трябва да ги приключим. Другите текстове са по-безспорни. Призовавам за по-експедитивна работа.

(След почивката)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Моля народните представители да заемат местата си в залата! (Звъни)

Продължаваме днешното заседание с разглеждането на **точка четвърта** от днешния дневен ред -

112 **ОТГОВОРИ НА АКТУАЛНИ ВЪПРОСИ.**

Първо, два въпроса към министър-председателя господин Димитър Попов. Първият е от народния представител Дончо Каракачанов. Ще развиете ли въпроса си, господин Каракачанов? Добре, заповядайте.

ДОНЧО КАРАКАЧАНОВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители! Уважаеми господин министър-председателю!

Средствата за масова информация, в това число бих казал и средствата за масова информация извън нашата страна, извън България, предадоха може да се каже противоречива информация за обстоятелствата, при които Вие сте отказали да участвувате в обяда по покана на княза на Лихтенщайн. Аз Ви моля, пред колегите и колежките народни представители да изясните обстоятелствата и причините за този отказ.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Попов, имате думата.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ ДИМИТЪР ПОПОВ: Уважаеми дами и господа!

Искрено казано аз не желяех да изразявам мое лично становище по този въпрос и да предизвиквам един излишен шум във връзка с този досаден и необясним за мен повод, но пред вас аз съм длъжен да кажа накратко нещата, така както стоят, за да се разсее всякакво съмнение относно този случай.

Още през пролетта ръководството на форума в Кран Монтана ми даде покана начело на българска делегация да взема участие в дискусиите, които този форум беше организирил от 20 до 23 юни тази година. Темите бяха много интересни и важни за нас, тъй като две от тях ни засягаха пряко, те бяха - концепциите за бъдеща Европа и страните от Източна и Централна Европа като участници, като членове на тази Европейска общност. Втората тема беше посветена на идеята или инициативата за Черноморската икономическа зона. При поканата и даването на съгласие ръководств

вото на този форум ми направи едно предложение да направя едно посещение на принца на Лихтенщайн във Вадуц, тъй като България няма установени дипломатически отношения с това херцогство, както знаете - Вадуц е един известен финансов център и център за регистрация и дейност на много фирми с международно участие, беше в интерес и на България, и на другата страна да се направи едно такова посещение на учтивост и добра воля и да бъдат проведени такива разговори. Поради това аз приех тази покана.

На 24 юни около 13 часа автобусът, с който пътувах аз и придружаващите ме лица - около 15 души - пристигнахме в град Вадуц. Спряхме пред входа на замък, където е дворецът на принца на Лихтенщайн. Тук трябва да отворя една скоба. Негов представител в дните, ~~които~~ които аз бях в Кран Монтана заедно с останалите членове на нашата делегация присъствуваше представител на този принц от неговия род, който беше и спонсор заедно с други лица на форума. Той също така лично ми предаде и поканата на принца на Лихтенщайн. Ние имаме получен един факс чрез нашето посолство в Женева за програмата, по която ще протече нашата среща. В нея се предвиждаше да проведем 20-минутен разговор с принца на Лихтенщайн, след което да направим един съвместен обяд, да водим делови разговори, след това да разгледаме някои забележителности и вечерта към 18 часа да напуснем града. Когато стигнахме и слязохме от автобуса при мен дойде служител на посолството в Женева, който беше изпратен предварително като представител на нашия протокол да ни посрещне и да види каква е обстановката - нещо, което е обичайно при такива посещения. Вие добре познавате тази протоколна материя. Този наш гражданин, наш служител тревожно ми съобщи и ми каза следното: Господин премиер, тук има нещо, което ме смущава. Вас ви очаква Симеон Борисов и от документите, които ми предадох се вижда, че Вие не сте поканен на лично посещение, а сте поканен да вземете участие в официален обяд в чест на царя на България Симеон Втори. Той ми показва тогава един факс, в който имаше програма, неизвестна за нас, от която се виждаше, че освен аз и другите лица, че трябва да вземем участие в този обяд в чест на посоченото лице. Той е лицето, което оглавява българската делегация като цар на България, а аз като министър-председател го придружавам заедно

112.2.

с останалите други лица. (Шум в залата) Беше показана схема на масата с разположение на местата и той имаше свое място на тази маса. Между него и мен беше принцесата - съпругата на принца на тази държавица, до него беше поставено мястото на моя началник на кабинета ми и т.н. Нашият заместник-министър на външните работи господин Миладинов, нашият посланик в Женева господин Дичев и другите членове на групата ни, включително и моята съпруга. Тя пък трябваше да седне до принца на Лихтенщайн. Аз останах много изненадан, както и всички от нашата група. Вие сами разбирате, че като частно лице всеки от нас може да се срещне и да говори с когото би приел, че това е възможно. Но като министър-председател на България, изпратен с една специална мисия - водач на българска делегация, приел покана на един държавен глава с определен дневен ред и програма на посещение, аз първо не бих могъл да приема покана да участвувам в това качество и в чест на това лице, срещу което като личност аз нямам нищо против и особено да бъда член на българската страна, която той оглавява, а аз в качеството на министър-председател на България да бъда и негов министър-председател в тази проява. Сами разбирате, че аз не можех да взема друго решение освен това, което мигновено направих.

Господа, съжалявам много - обяд няма да има. Качвайте се в автобуса и тръгваме обратно за Цюрих!

Веднага дойде представител на принца - това беше неговият племенник, който беше в Кран Монтана. Започна да се извинява. Той нищо не знаел. Опитва се да ни покани отново да влезем в двореца. Ние изобщо не бяхме влизали. Стояхме вън на пътя. Качихме се на автобуса. Живи и здрави се прибрахме в Цюрих и вечерта, т.е. следобеда - ~~на~~ часа преди времето, което бяхме определили, кацнахме на летището в София.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Браво!

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ ДИМИТЪР ПОПОВ: Искам да ви кажа, дами и господа, че ^{на} това събитие аз не отдавам кой знае какво значение като исторически факт, но като проява, свързана с дипломатически отношения и протоколни отношения - от тази сфера и когато става дума за държавни ръководители на мен ми е непознато като явление.

112.3.

Искам да ви кажа още един любопитен факт, който днес аз узнах. Във вестника, чието име аз не мога да ви кажа, но това е вестникът на Цюрих, който се издава на немски език, е поместен репортаж за проведената среща - обед и съвместно направена програма.

НОРА АНАНИЕВА (от място): Значи - изпреварваща информация!

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ ДИМИТЪР ПОПОВ: Тоест, информацията е изпреварваща събитията и следователно информира за нещо, което не е станало.

Ето така стоят, дами и господа, нещата. Разполагам и със съответните документи, които всеки от вас, ако би пожелал, можем да ги покажем, от което се вижда, че не отговаря на истината твърдението, че българската страна е била уведомена за тези промени в програмата устно и ги е приела.

Ами нека разсъждаваме логично: ако ние и аз знаехме за тази промяна, аз нямаше да се върна, след като съм стигнал до там, още по-точно - нямаше да стигна до там, тъй като нямаше да тръгна! Предполагам, че и никой от вас не би постъпил по друг начин. Ето така - кратко и ясно, по човешки стоят нещата! (Бурни ръкопляскания)

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Благодаря Ви, господин Попов. Още един въпрос има към министър-председателя от група народни представители от парламентарната група на Българската социалистическа партия. Кой ще развие въпроса? Заповядайте, господин Балабанов.

ПЕТЪР БАЛАБАНОВ: Уважаеми господин Попов, на 17 юни Вие отменихте заповедта за състава на Временния изпълнителен комитет на Областния народен съвет в Ловеч. Издадохте нова заповед, в която наред с другите промени трикратно завишихте квотата на Българския земеделски народен съюз във Временния изпълком и заменихте председателя от Българската социалистическа партия с председател от БЗНС. Това Ваше решение предизвиква много спорове. Възраженията срещу него се свеждат до следните три пункта.

Първо - неприемливи са мотивите и поводът за Вашето решение. Те очевидно са свързани с ненормалните условия за работа на Временния изпълком. За всички е ясно, че те са резултат от противозаконни действия на едно агресивно малцинство, изпълняващо стратегията на определени политически кръгове за постоянна демон-

страция на сила и за заемане на командни позиции в местните органи на властта преди изборите. Възниква въпросът - смята ли министър-председателят да толерира подобна стратегия и действия и да „награждава“ техните подбудители и извършители с постове във временните изпълкоми.

Второ - съставът на назначения от Вас Временен изпълком не съответствува дори приблизително на реалното съотношение на политическите сили в Ловешка област. Този състав позволява на единната опозиция напълно да елиминира представителите на Българската социалистическа партия от вземането дори на такива решения, за които се иска квалифицирано мнозинство. Възниква въпросът - смята ли министър-председателят да се съобразява с политическите реалности и да пази постигнатото с толкова усилия крехко равновесие между политическите сили в разпределението на председателските места на Временния изпълнителен комитет на Областния народен съвет?

Трето - решението Ви не се основава на надлежно оформени резултати от достатъчно актуални и окончателни консултации между политическите сили. В разрез със създадената от самия Вас практика заповедта Ви не е съгласувана с Вашите заместници. Трябва ли да се смята, че това поставя под въпрос всички досегашни решения, оформени именно по тази процедура?

Уважаеми господин Попов, всичко гореизложено ни кара да се обърнем към Вас със следния въпрос: смятате ли, че при отменянето на старата заповед и издаването на новата сте спазили Кодекса на труда - параграф 2 и 5 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за народните съвети, възприетата от Министерския съвет процедура, крехкото равновесие между политическите сили в ръководствата на временните изпълнителни комитети в областните народни съвети в страната? Смятате ли, че Вашето решение допринася за издигането на авторитета на временните изпълкоми и управи, за тяхното стабилизиране, за опазването им от дълбоко користен, тяснопартиен и противозаконен натиск. И накрая - възнамерявате ли да възстановите накърнената справедливост, законност и здрав политически разум като отмените своята заповед от 17 юни?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Благодаря Ви. Господин Попов, имате думата.

112.5.

- 89 -

12.4

РЕПЛИКИ ОТ ЗАЛАТА: Тук се правят цели изложения. Това не са въпроси!

112.6.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ ДИМИТЪР ПОПОВ: Благодаря Ви, господин председателстващ. Дами и господа, искам да отговоря на този въпрос самият аз, защото поводът, по който той е поставен, ще ме накара да направя пред вас едно искане, което считам, че е актуално и от твърде голямо значение.

В продължение на много месеци Областният временен изпълнителен комитет в Ловеч, за който е била издадена съответна заповед от господин Луканов, не се е събирал да работи в пълен състав. Може би изцяло работата е вършена от председателя на областния временен изпълнителен комитет, представител на БСП. И той ^е вършил добре. През м. май положението в град Ловеч се изостри, стигна своя кулминация, стигна се до завземане на помещението на ^бластния временен изпълнителен комитет. Аз получих неколkokратно покана, но не отправена до мен, а чрез открити писма във вестници и чрез чуждестранни легации, дори и една покана беше адресирана до Съвета за сигурност, той да ме задължи да отида в град Ловеч да се оправим с въпроса за ^временния изпълнителен комитет.

Все пак на 2 юни аз отидох там. Там присъствуваха членовете на Националната контактна комисия, представителите на местните политически сили и почти целият състав на назначения от господин Луканов временен изпълнителен комитет. В една дискусия, продължила четири и половина часа, и една аналогия на парламентарната практика с тактични почивки не ни дадоха възможност да вземем едно крайно решение. Но в крайна сметка всички тези дами и господа се обединиха около следната обща позиция - да се даде възможност на председателя на Министерския съвет Димитър Попов по свое решение да назначи състав на временния изпълнителен комитет при следните формули: четири плюс четири плюс три членове, представители на БСП, СДС и БЗНС, като представителите на ДПС и на Отечествения съюз заявиха, че оттеглят кандидатурите за свой представител, за да дадат възможност на министър-председателя да състави по-лесно ^временния изпълнителен комитет. Това беше формула, приета без никакви възражения.

Представителите на БСП приеха за председател на временния изпълнителен комитет да бъде назначено лице, което е безпартийно и което не е взело участие в политически пристрастия и прояви, но да е с една добра репутация. Ако такова лице не бъде

Ст.5/ВР

113.1

намерено, за председател на Временния изпълнителен комитет да бъде назначен представител на БЗНС. Те се ангажираха да посочат лицата от тези политически сили, които биха могли да бъдат членове на Временния изпълнителен комитет. До 10 юни не се изпратиха тези имена, което ме накара да поискам настоятелно те да бъдат представени. При мен в Министерския съвет дойдоха членовете на Националната контактна комисия. Беше посочено лице за председател на Временния изпълнителен комитет, което е безпартийно. Това е председателят на Районния съд в Ловеч, за което се представиха и съответни данни, като характеристика за личността му, за трудов стаж, преценка за неговите качества и т.н. Аз бях много благодарен на тази възможност, тъй като това беше предпочитаната формула. Веднага се свързах с този колега по телефона, обаче той категорично отказа да приеме едно такова назначение, като се мотивира, че не желае да напуска своята професия, а политическите сили няма да приемат неговото присъствие с добро желание.

Споделих това с представителите на тези политически сили, с които можах да се свържа, мисля, че го направих с всички, и тогава подписах заповед по приетата формула, според която председателят на Временния изпълнителен комитет е представител на БЗНС.

Един от спорните моменти, по които се проведе и дискусия, беше участието на представителя на СДС господин Пейков в състава на Временния изпълнителен комитет като секретар. Възразенията бяха на две основания: че той е организиран насилствената окупация на сградата на Временния изпълнителен комитет и освен това срещу него има образувано следствие по причина, че той е влязъл в разправа с милицията, униформено лице, на което е нанесъл удари, за което има и доказателства според това твърдение. А има и заснета лента на кинокамера за този факт. В моята заповед господин Пейков е член на Временния изпълнителен комитет, но не и секретар. Секретар е друг представител на СДС.

Ето защо и как аз подписах тази заповед.

В заключение. Заповедта се основава на обща приета позиция. Обстоятелството, че господин Пейков е лице, срещу което е образувана следствена преписка, не му пречи да заема тази длъжност. До доказване на противното, знаете, че всяко лице

е невинно. Но аз се съобразих, че обстоятелствата са такива, че той не би трябвало да заема длъжността "секретар" при създадените отношения, поради което за такъв, съгласно дадените ми пълномощия от тези комисии и мое право, посочих друго лице, което досега не е възразило.

Ето защо и как е издадена тази заповед.

Искам да ви кажа, дами и господа, че на няколко места в страната се създава обстановка, при която е невъзможно или е много трудно да се съставят временни изпълнителни комитети. Една страна изтегля своите представители или друга страна изтегля своите представители. На няколко места ние имаме такива случаи, при които никога временните изпълнителни комитети не са работили в пълен състав или повече от времето е било така.

Дами и господа, предстоят ни избори. Тези избори трябва да бъдат организирани, подготвени, проведени от правителството съгласно закона при участието и контрола за законност от страна на Централната изборителна комисия. Питам се дали някъде в страната няма да се появят рецидиви тъкмо в този период, в тази обстановка правителството да бъде поставено в невъзможност да разполага с помощта на временните изпълнителни комитети, които са законови органи. Без тях това не би могло да бъде направено.

Ето защо аз сега само казвам какво мисля да направя, но ще го направя във всички случаи, аз ще помоля Великото Народно събрание, с едно свое решение, което аз ще мотивирам като искане, да възложи на министър-председателя (аз не искам пълномощия, пазил ме Бог от това) или да препоръча на министър-председателя, да му даде възможност в рамките на закона, ако възникнат подобни ситуации, той при невъзможност да се получи съгласие на контактната комисия или ако няма време за това, да назначи в рамките на закона по свой избор, по своя преценка членове на временни изпълнителни комитети или дори такива в състав, който е по-малък от предвидения като максимална бройка. В противен случай аз се опасявам, дами и господа, че ще стигнем до положение, при което правителството ще бъде поставено в невъзможност в някои райони да организира и проведе изборите.

Разбира се, аз поставям този въпрос само като нещо, върху което трябва да се помисли, но очевидно в такава обстановка ние трябва да имаме възможност да намерим изход.

Стремял съм се да се съобразявам с волята на психическите сили, с духа на закона и с неговия текст и към което ви излагам, не намирам какво друго бих могъл да при-
Благодаря ви за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Благодаря Ви, министър-председател, за изчерпателните отговори.

Следващият въпрос е от народните представители р. Воденичаров и Велко Вълканов към заместник-председателя на Министерския съвет Димитър Луджев и министъра на правосъдието Пенев. Ще отговори господин Пенев.

Преди това има думата господин Велко Вълканов да развълпроса.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Уважаеми колеги, преди известно време в печата се появи съобщение, че при президента е станало съвещание с участието на представители на съдебната власт. Там са обсъждани текущи следствени въпроси, въпроси на текущи следствени дела.

Във връзка с това ние питаме, искаме да ни се отговори на следните въпроси:

Най-напред вярно ли е това съобщение от чисто фактическа страна?

Ако е вярно, не съставлява ли това, по мнението на господин Луджев и на господин Пенев посегателство върху независимостта на съдебната власт.

И на трето място, какво смятат те да предприемат, за да не се допуснат в бъдеще подобни прояви, които посягат сериозно върху независимостта на съдебните органи?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Пенев, имате думата.

МИНИСТЪР ПЕНЧО ПЕНЕВ: Уважаеми господин председателю, уважаеми дами и господа народни представители! Отговарям по поредността на въпросите, така както бяха зададени.

Наистина такава среща или съвещание се проведе при Президента на републиката. Това беше може би ден или два преди датата 25 май, не мога точно сега да кажа. На мен ми бе съобщено за нея в същия ден сутринта. Разбрах, че така е било съобщено и на останалите участници в срещата. Това бяха председателят на Върховния съд господин Лозанчев, главният прокурор господин Гунев, министърът на вътрешните работи господин Данов и началникът на Главно следствено управление господин Кацамунски.

Аз мисля, че няма нищо обезпокоително в една такава среща, ако тя няма никаква друга цел, освен чисто информационна. Защо мисля така?

Член 92, моля ви, ще отговоря пълно на въпроса, чл. 91, точка 1 от действащата Конституция казва, че "Президентът осигурява спазването на Конституцията, законите, правата и свободите на гражданите". По силата на тази разпоредба мисля, че председателят на Републиката има право на всякакъв вид информация,

включително и относно съдебни производства. Изразявам собствено мнение. Разбира се, само информация и нищо повече. Повтарям - информация и нищо повече. Той не може да въздействува или да предизвиква действия от страна на представителите на съдебната власт.

Какво бе разгледано, точно сега ще отговоря и на това, какво бе разгледано на тази среща? За да се добие представа за съдържанието ѝ.

Първо, информация бе дадена за хода на съдебно дело № 1, причините за отлагането му и невъзможността да се гледа поради процесуални пречки.

Информиран бе, че по воденото следствие за ^{причинил за} икономическата криза са назначени многобройни експертизи, чийто резултат ще оформи становището от страна на прокуратурата.

Президентът помоли, ~~на~~ същото това събиране, в рамките на закона да се окаже съдействие на международната група, водеща общественото разследване на случая във връзка с покушението срещу папата в рамките на действащото законодателство. Министър Данов заяви, че е готов да предостави всички материали, тъй като те не представляват държавна тайна, а и от полза за страната е да се даде широка гласност, тъй като и негово лично убеждение е, че България няма участие в това дело.

Третият въпрос, който се постави пак в информационен план, бе за правните възможности за търсене на отговорност на лицата, участвували в престъпленията във връзка с лагерите в Ловеч, Скравена и другаде. Обяснено бе на президента, че наказателна отговорност не може да се реализира поради изтекла давност и невъзможност за придаване на обратна сила на законите. Обсъди се възможността дейността на тези лица да се разследва във връзка с работата на Комисията по разследване дейността на МВР от Комисията при Министерския съвет, създадена съгласно ^{споразумението} на политическите сили. По този начин, чрез огласяване ^{резултатите и} на работата на тази комисия, ще се реализира една обществена и морална отговорност по отношение на тези лица, участвували в престъпленията, извършени в Ловеч, Скравена и другаде.

В този смисъл в телевизионното предаване господин Луджев спомена за "бяла книга", така се изрази той, която да

се издаде от правителството. Повтарям пак - тази Комисия за разследване дейността на МВР е създадена по решение и по споразумение на политическите сили.

Такива бяха въпросите, които се разгледаха на тази среща. Тя имаше информационен характер. Въпреки това намирам, че ще бъде неправилно и ще представлява косвена намеса в самостоятелността на съдебната власт, ако такива съвещания или срещи станат постоянна практика. Това не трябва да се допуска, защото може да заприлича на отчет на съдебната власт пред президента. Засега мисля, че такава опасност не съществува, поне аз лично съм участвувал само на това съвещание, за което сега става дума, и уверявам ви, то имаше наистина информативен характер.

Относно гаранциите за самостоятелността на съдебната власт - това са преди всичко конституционните гаранции, които създаваме тук в тази зала, и това е на първо място осигуряване избора на съдиите от Висшия съдебен съвет, второ, това е осигуряване несменяемост на магистратите. За да е независим магистрат, той трябва да не се страхува за хляба си. Това е единствената привилегия за магистрата в противовес на многобройните ограничения, които нормативно той е принуден да търпи. Това единствено реално може да привлича способни млади хора в правосъдието - справедливостта и независимостта на професията. Тази теза аз ще развия подробно, когато отново се върнем на негласуваните текстове в раздела за "Съдебната власт".

И трето, това е обособяването на самостоятелен бюджет на съдебната система, нещо, което на второто четене вече бе направено.

С всички тези предпоставки, ако се установят реално, ще се гарантира и независимостта на съдебната система от изпълнителната власт. В случая аз казах, съобщих ви добросъвестно и всичко онова, за което се е говорило на тази среща - лично аз не считам, че съдебната власт е била застрашена или провокирана. Отново повтарям, такива срещи обаче не би следвало да бъдат практика, тъй като по този начин косвено може да се повлияе на истината. Благодаря ви!

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Благодаря, господин Пенев. Актуален въпрос към министър Борис Спиров от Красен Стан-

- 97 - 120

чев. Красен Станчев не е в залата. Преминаваме към въпроса също към Борис Спиров от народния представител Йовчо Русев. Заповядайте, господин Русев.

ЙОВЧО РУСЕВ: Уважаеми господин министър! През първото полугодие на тази година частните производители и кооперативните стопанства понесоха значителни загуби от безпрепятстваното развитие на хаоса и спекулата при изкупуването на живите животни и животинската продукция. Вече навлиза^{ме} в активна кампания за изкупуване на плодовете, зеленчуците, зърнените храни и другите плодове на земята. Производителите от всички райони на страната са обезпокоени от състоянието на договорните отношения с изкупвателните и преработващите фирми и организации. Има реална опасност да се причинят нови щети на селскостопанските производители и пазарът да се лиши от ценни потребителски стоки. Създава се впечатление в нашата общественост и сред селскостопанските производители, че Министерството на земеделието и хранителната промишленост не желае да носи отговорност за състоянието и конкретните проблеми на българското земеделие през 1991 г.

Моля Ви, господин министър, да дадете убедителни разяснения за политиката и конкретните мерки на ръководеното от Вас Министерство на земеделието и хранителната промишленост, осигуряващи пълноценното прибиране на реколтата и създаване на нормални условия за своевременно изкупуване и преработка на новата реколта.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Господин Спиров, имате думата.

МИНИСТЪР БОРИС СПИРОВ: Уважаеми господин председател, дами и господа народни представители! Аз няма да коментирам изказа, че се е създал хаос в изкупуването. Смятам, че всеки един от нас ще си даде ясен отговор, след като всички и като парламент, и като правителство сме се заели с една задача за преход към пазарна икономика. Смятам, че договарянето и предварителното определяне на цени, свързани със земеделската продукция, противоречи на основната логика на реформата.

Що се отнася до разнообразието на цени по отношение на лятната кампания, искам да уверя народните представители в следното:

Министерството на земеделието и хранителната промишленост оценява необходимостта от нормалното провеждане на лятната кампания в селското стопанство като основа за залагането на спокойното презимуване на цялата наша нация. Ето защо във връзка с предстоящата жътва, когато ще бъдат ожънати около 15 милиона ечемик, имаме основание да се отклоним от логиката на пазарната икономика, защото съзнаваме, че тук вече става необходимост от една намеса, която, повтарям, не е в унисон с пазарната икономика, с която всички сме се заели. Независимо от това Министерството на земеделието е направило необходимото за снабдяването и разпределението на необходимите горива, сезал, гуми и резервни части, че ще бъдат гарантирани като производство и като осигуряване.

В жътвата ще участвуват общо 7500 броя комбайни, от наличните 8000. Те са достатъчни, за да се прибере реколтата в нормалните срокове.

За изкупуването на хлебната пшеница е договорена цена от представители на Министерството на земеделието и Съюза на ТКЗС, както и Стопанското обединение "Зърнени храни и фуражна промишленост", което по предложение на Министерството на земеделието остана една от малкото структури, които не се демонополизираха именно в интерес на осигуряване хляба на нацията. Предстои демонополизацията му на 1 октомври само и само за да се осигури необходимото количество зърно. Договорените цени са 1420 лв. за тон, а за втора група изкупната цена е 1560 лв. Тази цена е равна на международната цена и ще предпази от износ хлебната пшеница. В същото време тя отговаря на разходите по производството плюс рентабилност ^{от} 25 на сто върху себестойността по сега действащите цени.

Не искам да се разпростирам в подробности за цените, по които беше заложена реколтата от зърнено-житни култури. И така, договорените изкупни цени при действащите пазарни механизми ще доведат автоматично по всяка вероятност до осигуряване на хляба на нацията. Ето защо Министерският съвет под ръководството на заместник-председателя господин Александър Томов създаде междуведомствена работна група със задача до следващата сряда да се разработят ефективни контрамерки за осигуряване на хляба.

Все още не е изяснен външният пазар за плодове и зеленчуци - пресни и преработени. В момента на поредното посещение в Съветския съюз е делегация с предложения за разширяване на индикативния списък от хранителни продукти срещу нефт. Обработват се и директни обменни операции с някои от републиките на Съветския съюз. Предприемат се също така и мерки за разширяване на износа за европейския пазар. Проблемите за усвояването на нови позиции там в момента не са много като избор. Става дума за качеството и лошия амбалаж, като се започне от нефт и се стигне до внедряването на новите технологии, които ще ни отворят пазарите.

Надявам се, че с помощта на правителството и Министерството на външноикономическите връзки ще бъдат преодоляни затрудненията в осигуряването на пазара за плодове и зеленчуци.

При така очерталата се обстановка, искам да заявя, че задоволяването на вътрешния пазар, не буди тревоги.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Благодаря Ви, г-н Спиров. Сега ще дадем думата на народната представителка Вълкана Тодорова, която да развие въпроса си към Борис Спиров.

(Към трибуната се приближава г-н Йовчо Русев)

Не, моля Ви се, при въпроси и отговори няма реплики.

ЙОВЧО РУСЕВ (от пътеката): Искам да изкажа оценката си за отговора.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Да, заповядайте.

ЙОВЧО РУСЕВ: Аз благодаря на уважания г-н министър Спиров за отговора, но не съм доволен. Той не засегна същността на моя въпрос.

Имам едно конкретно предложение, г-н Спиров. Бих желал, тъй като от този въпрос се интересуват всички селскостопански производители, той е свързан с продоволствената сигурност на страната, предлагам Ви да публикувате въпроса ми и Вашият отговор - даже да не е този, разширен, друг отговор, тъй като тези въпроси интересуват селскостопанските производители и те биха желали да се запознаят с конкретните мерки и политиката на правителството през тази година. Правя Ви това предложение, като смятам, че

ББ/МТ

115.1

то ще бъде интересно и ще задоволи една потребност у хората.
ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Г-жа Тодорова, имате думата.

ВЪЛКАНА ТОДОРОВА: Уважаеми г-н председател, уважаеми дами и господа, уважаеми г-н министър! Моят въпрос към Вас е свързан с тревогата на обществеността от община Борино, област Пловдивска и се отнася до решението на Комитета по горите да обособи дивечоразвъдна база на територията на тази община.

По своя замисъл тя само ще замени по име съществуващото досега ловно стопанство на град Девин, чиято територия обхваща земите около село Борино. У жителите на общината назрява силно недоволство и те изразяват своето категорично несъгласие с едно такова решение, тъй като границите на тази база ще се намират съвсем близо до населеното място. Обхващат земите и ливадите на бивши собственици, които очакват да получат земите си, за да осигурят своя основен поминък - животновъдство и производство на картофи.

Близко по съседство с бившето ловно стопанство, което сега се очертава да се превърне в дивечоразвъдна база, е носело на стопаните огромни щети върху производството на основната за този район култура - картофите, както и върху производството на фуражи. За местното население развъждането на диви прасета се оказва истинска напаст и постоянна заплаха за осигуряване на тяхното препитание. Със своите проблеми, тревоги и искания жителите са изпращали писма до Комитета по горите в град София, до Районна дирекция по горите - град Смолян, до Временния изпълнителен комитет с.Борино, но от никъде не са получили разбиране и конкретен отговор.

Чрез мен те изпращат до Вас, г-н министър, своята настоятелна молба за разрешаване на този спор, за категоричен отговор от страна на Комитета по горите, който е на Ваше подчинение.

Чрез приложените 852 подписа на жители от община Борино, те настояват за отменяне на решението за обособяване на дивечоразвъдна база, която да обхваща земите от тяхната територия.

Тези хора са на границата на своето търпение и очакват благоприятен за тях отговор на поставения въпрос.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Благодаря Ви. Господин Спиров, имате думата.

МИНИСТЪР БОРИС СПИРОВ: Уважаеми г-н председател, уважаеми дами и господа народни представители! Разбирам тревогата на уважаваната госпожа Тодорова, още повече на избирателите от община Борино. Искам само да напомня, че Комитетът за горите не е на подчинение на Министерството на земеделието. И въпреки че въпросът не е изцяло от компетентността на Министерството на земеделието, поемам личен ангажимент за инициатива за създаване на една комисия от специалисти на министерството, Комитета на горите и Националният поземлен съвет, който беше одобрен от Великото Народно събрание, така че те на място да установят следното:

- земите, върху които ще се изгражда дивечоразвъдната база включени ли са в държавния горски фонд по реда на Закона за горите и не подлежат ли на възстановяване по реда на чл. 25, ал. 2 от Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи.;

- да проверят също така в проекта за изграждането на базата предвидени ли са мерки за опазване на прилежащите земеделски земи от набезите на дивеча. Ако такива липсват, да се направи предложение и проектът да бъде променен;

- на трето място, при проверката да бъдат поканени представители на заинтересованите страни от общините Девин и Борино, които са в съседство с базата и след съставянето на документа от специалистите, съм готов отново да се явя тук и да дам допълнителни разяснения. Благодаря ви за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: (Към г-жа Вълкана Тодорова) По правилник отговорът на министър не се репликира.

ВЪЛКАНА ТОДОРОВА (от място): Само две думи още към министър Спиров.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Моля Ви се, кажете, обаче нали трябва да съблюдаваме някакви принципи!

ВЪЛКАНА ТОДОРОВА: Благодаря Ви господин председател, че ме допуснахте до трибуната. Благодаря и на г-н министър Спиров

115.3

за този отговор. Аз се надявам, че и жителите на са чули и ще очакват благоприятно решение. Борино

Използвам, уважаеми господа, позво^лете ми още две минути да се обърна към г-н Спиров и да му предам една петиция от Узунджово. Няма да правя актуален въпрос от този проблем от село Узунджово, която са подписали 515 член-кооператори. ТКЗС "Узунджово" обхваща три села: Александрово, Нова Надежда и Узунджово. (Шум в залата, неодобрителни възглasi) Моля ви, имайте още малко търпение. Въпросът е свързан с нелегитимно завземане на ръководството на ТКЗС от хора, които са се самоназначили за ръководство с цел да съхранят съществуването на ТКЗС : в тази форма, в която си беше и досега. Това е един опит за саботиране на аграрната реформа по места и аз искам да изразя тук своето мнение, че Съюзът на ТКЗС не може да няма пръст в тази работа. Искам да задам въпрос: Има ли право на съществуване този ~~съюз~~ вече в нашето общество?

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Г-н Станчев, заповядайте.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Уважаеми г-н председател, уважаеми г-н Спиров, уважаеми господа народни представители! За съжаление не разполагам с писменото изложение на моите актуални въпроси към министър Спиров и министър Черноземски. Възпроизвеждам по памет. Въпросите са зададени преди три седмици.

Г-н Министър, в средствата за масова информация и в частност по телевизията се появиха три взаимно противоречащи се и взаимнообъркващи ^и съобщения за продажбата на детски бебешки храни, в частност шипкови пюрета, които са радиоактивни. Хипотезата, която беше изложена в печата, е, че източник на тази радиоактивност е брашно, закупено от Украйна, реколта 1986 г.

При друга обстановка, при нормална работа на парламента и при нормално развитие на парламентарния контрол, аз съм сигурен че Комисията по опазване на околната среда сама би получила отговор на тези въпроси, които ще Ви задам в момента, изразявайки съжаление, че го няма г-н Черноземски.

115.4

Първият ми въпрос. Вярно ли е, че са продвани такива пюрета? Ако е вярно, т.е. ако да, то първо, кой е позволил вноса на такова брашно от Съветския съюз и кога то е внесено.

Второ, защо, ако то е продавано, не са уведомени гражданите до момента кои партии от продукцията на пюретата не трябва да се купуват.

И трето, кой носи отговорност за противоречивите съобщения в печата, ако те са такива.

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ ИВАН ГЛУШКОВ: Имате думата, г-н Спиров.

МИНИСТЪР БОРИС СПИРОВ: уважаеми господин председател, дами и господа народни представители! ↑

Въпросът на господин Красен Станчев поради изключителната и разбираема чувствителност на обществеността заслужава особено внимание. Нормативната уредба за определяне на разрешеното ниво на радиоактивност за хранителни продукти, в частност за детските храни, все още няма категорична уредба. Предприятията на хранителната промишленост и контролиращите качеството органи не разполагат с утвърдени и стандартизирани критерии за радиоактивност.

През 1986 г. от износната организация "Булгарплодекспорт" е дадено разрешение за износ на детски храни с норматив 370 бекерела на килограм продукт. След аварията в Чернобил Комитетът за използване на атомната енергия за мирни цели е утвърдил временни норми за пределно допустимо съдържание на радионуклидите цезий - 134 и цезий - 137 в хранителните продукти за населението. Съгласно тези норми за детски храни допустимото радиоактивно съдържание е 75 бекерела на килограм продукт. Години наред, както и през тази година детските храни, производство на "Бригада" - Асеновград - единствен производител на детски храни, в това число и на пюре от шипки, показват радиоактивно съдържание от 2 до 5 бекерела, т.е. далеч под допустимата норма от 75 бекерела. През м. май 1991 г. от търговската мрежа в цялата страна, от складовете на "Бригада" ХЕИ е взел проби 47 на брой от пюре от шипки, шипкова люспа и шипково брашно за изследване съдържанието на радиоактивни елементи. Анализите на тези проби в Научния институт по нуклеарна медицина, радиобиология и радиационна хигиена - протокол от 16.VI.1991 г., показват, че 40 проби пюре от шипки имат съдържание на цезий-137 под допустимата норма. Само една проба е показала 92 бекерела, т.е. 22 на сто над допустимата норма. Тази проба е от партида, възлизаща на 40 тона, от които 37 тона са в предприятието, останалите три тона се намират в складовете на "Булгарплод" в градовете Враца, София, Дулово и Ботевград. Те ще бъдат върнати в предприятието и съответно преработени, без да се пускат като детски храни.

Фирмата "Бригада" никога не е внасяла от чужбина шипкова люспа или шипково брашно. Ако е имало внос, той вероятно е осъществен по линията на Централния кооперативен съюз. Направена

ВЙ/ВР

116.1